

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

Брой 8 – 9 (482 – 483), година XXXVI — 22 ноември 2018 година

Президентът Румен Радев за политиката и младите хора

На стр. 2

Президентът на Република България Румен Радев гостува на академичната общност на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Срещата, която се състоя на 23 октомври 2018 година, беше организирана от университетското ръководство и Студентския съвет. В качеството си на домакин ректорът проф. д-р Запрян Козлуджов приветства високия гост и отбелязва, че тази визита е продължение на една традиция – настоящият държавен глава е четвъртият президент, който посещава Пловдивския университет – след Петър Стоянов, Георги Първанов и Росен Плевнелиев.

Поради големия интерес към събитието, което се състоя в I аула на Нова сграда (на живо се излъчваше и във II аула), предлагаме на нашите читатели почти пълен запис на експозето на президента и неговите отговори на зададените от аудиторията въпроси.

От ляво надясно: ректорът проф. Запрян Козлуджов, президентът Румен Радев, Светослав Енчев – председател на Студентския съвет. Зад тях е проф. Веселин Маргаритов

Стр. 6

45 години филологии в Пловдивския университет

В Броя ще прогледете още:

- Студенти от ПУ спечелиха един златен и два бронзови медала от олимпиадата по компютърна математика
- Конференцията на ХФ – един от най-значимите форуми в областта на химичната наука за 2018 година
- Известен немски спортен деятел получи званието „професор емеритус“
- ПУ е част от Националната пътна карта „Съхранение на енергия и водородна енергетика“
- Мисия „Изследовател“ – кога, как и защо?

Експозе на президента Румен Радев пред академичната общност на Университета

**Уважаеми г-н Козлуджов,
Уважаеми г-н Тотев,
Уважаеми преподаватели
от Пловдивския университет
„Паисий Хилендарски“,
Скъпи студенти,**

Първо, искам да благодаря за поканата да бъда гост на Пловдивския университет – едно образователно и научно средище с богати традиции и национална значимост.

Пътувайки насам, чета новините и виждам: „Президентът ще чете лекция в Пловдивския университет“. Не съм дошъл нито да чета, нито да изнасям лекция. Дошъл съм да споделя някои свои мисли, да чуя вас и да обменим мнения. Защото гласът на вас, младите, е най-важният в дебата за бъдещето на България.

Особено ме впечатли написаното във вашата мисия, че един от основните принципи на университетската идея е изграждането на модели на публично гражданско поведение. Мога само да ви поздравя за тази амбиция, защото на практика всеки университет е минимален модел на бъдещето. За да бъде този модел ползотворен, трябва да има дебат, в който да се открояват проблемите, да се генерират и отстояват идеи, да се търсят рационални решения. Това е призвание на всеки университет.

Затова искам още веднъж да благодаря на организаторите на днешната среща, чрез която мога да бъда част от вашия дебат за бъдещето на България.

Когато говорим за бъдеще, трябва да сме наясно каква е нашата отправна точка. От изключителна важност е да си отговорим на въпроса: Къде сме ние? Къде сме спрямо собственото ни минало, в регионален и европейски формат, спрямо световните тенденции за развитие на конкурентоспособна икономика и проспериращо общество? Зная и е нормално един такъв въпрос да има пристрастни политически интерпретации. Отговорът на въпроса „Къде сме ние?“ винаги е свързан с пристрастни политически интерпретации, но имаме интерес да сме максимално обективни.

Ако се сравним с България преди 30 г., ще открием някои успехи: имаме демократична конституция, европейски тип институции, пазарна икономика, интеграция в международни организации. Ежедневно слушаме за стабилност, икономически ръст и усвоени европейски средства.

В същото време незадоволството в обществото расте, а протестите стават ежедневни. Каквито и позитиви да се изтъкват, от отсрещната страна са унизителни пенсии и доходи и милионите бедни. Страната ни не само заседна устойчиво на дъното на Европа, но и ние значително изоставаме от бившите социалистически страни, с които преди години споделяхме сходни условия. По редица ключови показатели – доходи, социално неравенство, престъпност, корупция, агресия, смъртност, свобода на словото, общо качество на живот, България се нарежда до страните от Субсахарска Африка и все по-трудно се вписва в европейския пейзаж. На практика България проигрва голяма част от възможностите, които предоставяше членството в ЕС.

Много и разнообразни са причините за днешното състояние на България. В основата на повечето от тях стоят неравенствата и бедността. Ако искаме да намерим работеща формула за бъдещето на България, трябва да намерим отговор на въпроса: Защо и как стигнахме дотук?

Наскоро президентската институция организира кръгла маса на тема „Неравенства и бедност в България“. Много успешен форум, взеха участие видни представители на изпълнителната власт, на синдикатите и работодателите, на академичните среди, уважавани експерти. Чува се задълбочени доклади, тревожна статистика. Посочиха се несъвършенствата в икономическия, финансовия, данъчния и социалния модел, в системата на образованието и здравеопазването. Чува се и разумни и рационални неща. Често се изразяваше

Румен Радев

убеденост, че ако пипнем пропорциите в бюджета или ако променим данъчните ставки, или механизма на клиничните пътеки, България ще се оправи. Слушайки всички тези безспорно верни и полезни неща, си дадох ясна сметка, че проблемът не е в борбата за цифрите.

Остава глобалният въпрос:

– Защо сме бедни и все по-изоставащи, с растящи неравенства?

– Защо нашите модели са нискоэффективни?

– Защо не прилагаме очевидно добри модели, които в други страни дават определен положителен резултат?

Отговорът според мен трябва да се търси не в икономическия, а в политическия модел, който деформира институционалната среда в България.

По време на кръглата маса се сетих за една книга – „Защо нациите се провалят“, и споделих своите впечатления от нея пред участниците. Ще го направя и пред вас. Доколко този труд има научна или общополулярна стойност, можете да прецените вие, но тази книга е едно задълбочено и детайлно изследване, в което обстойно и аргументирано се анализират причините за неравенствата и бедността по света от древността до днес. Описва се ходът на възникване на първите инклузивни политически и икономически институции в Англия, основани на демократичните принципи и широкото участие на гражданите в тях. Също така този тип институции от своя страна създават условията за развитие на индустриалната революция и разцвета на научно-техническия прогрес, който води до просперитета.

Защо ви казвам всичко това? Защото в тази книга се налагат два важни извода:

1) Там, където има инклузивни икономически институции, има прогрес и просперитет. Там, където тези институции са екстрактивни (т.е. с редица ограничения за свободно участие на гражданите), има неравенство, бедност и упадък.

2) Типът на икономическите институции се определя от вида на политическите:

– инклузивните политически институции раждат инклузивни икономически институции и обратно;

– ексклузивните политически институции водят до ексклузивни икономически институции.

При инклузивните (приобщаващи) политически и икономически институции гражданите са широко представени в управлението и налагат ефективен контрол и ограничения на управляващия елит, чиято основна цел е благоденствието на обществото.

Налице е централизирана държава (което е различно от авторитарна държава), която: защитава правата на гражданите и тяхната собственост и гарантира тяхната сигурност; налага ефективна данъчна и социална политика и гарантира достъп до образование и здравеопазване.

Образованието и инвестициите в човешки капитал са абсолютен приоритет, защото са задължително условие за прогрес и ускорено развитие.

Стимулират се иновациите, технологичното развитие и т.нар. творческо разрушение. Решенията за харчене на публичен ресурс се вземат прозрачно, има отчетност и отговорност.

Хората забогатяват благодарение на ефективна организация на труда, иновации и конкуренция, които са двигател на общественото развитие.

Стимулира се свободата на медиите като необходим коректив на властта.

При екстрактивните (изключващи) политически и икономически институции гражданите са слабо представени в управлението, а управляващият елит е безконтролен и основната му цел е личното облагодетелстване.

Държавата е слаба и не може да гарантира правата, собствеността и бизнеса на гражданите и да гарантира тяхната сигурност. Държавата не може да наложи ефективна данъчна и социална политика и да гарантира достъпно образование и здравеопазване.

Образованието и инвестициите в човешки капитал не са приоритет. Приоритетът е върху публични разходи, които могат да доведат до бързо облагодетелстване на управляващия елит.

Налице е съпротива към творческото разрушение. Творческо разрушение означава такова технологично нововъведение, което дава

Отговори на въпросите, поставени от студентите към президента

– Време ли е за президентска република? Вярно ли е, че ще организирате политическа партия, на която вие ще сте начело?

Румен Радев: Вече се съмнявам, че сте влезли в някаква договорка с медиите за тези въпроси, защото, ако не вие, те ме дебнат навсякъде с тях.

Първо за партиите – партия може да създавате вие, защото вие трябва да решавате вашето бъдеще. Днес то е в ръцете на партиите, за които вие трябва да прецените дали те чуват вашия глас. Аз вече заявих, че ще подкрепя всяко политическо движение, което работи за възстановяването на демократичните принципи и модернизацията на България, което има за свое кредо суверенитета, справедливостта и законността.

А дали е дошло времето за президентска република, или някаква друга форма на държавно устройство или управление – това според мен ще проличи от следното: дали сегашната политическа класа в рамките на сегашната конституция решава проблемите на България. Ако тя е неспособна, българите могат да потърсят и конституционна промяна. Тя може да придобие различни форми, но те ще зависят от гражданите, т.е. отново от вас.

– Според член 92 от Конституцията на Република България президентът олицетворява единството на нацията. Как виждате своята роля в тази конституционна постановка. Вторият въпрос е: В едно свое скорошно интервю вие използвахте думата „единение“. Според вас нужно ли е само единение, или трябва и други неща, за да може България да върви напред?

Румен Радев: Вие сте права – трябва много неща. Но едно от нещата, които трябва да решим, това е въпросът с единението. Аз вече формулирах ясно неговите параметри – единението не е индулгенция за извършени престъпления или за погазването на закона. Единението не трябва да отнема от нашата обществена енергия и да решаваме проблемите на миналото вместо да гледаме напред. Единението – не оставайте с това впечатление, то не е отказ от плурализъм, напротив! Единението е търсене на консенсус около национално значими теми при един демократичен дебат. Единението има своите ясни принципи – законността, свободата на словото и

Президентът Румен Радев отговори изчерпателно на всички въпроси

суверенитета, и те са неотменими. Ако ги постигнем, ние решаваме всички следващи проблеми в България.

– Ако вие бяхте студент, каква щеше да бъде вашата мотивация да останете в България?

Румен Радев: Благодаря Ви, че ме връщате години назад. Знаете, че когато ходя по света, дори и при най-натоварената програма винаги държа и успявам да се срещна с нашата общност на българи зад граница и често чувам един и същи въпрос: „Г-н президент, кога ще се оправя България, за да се върнем?“. Мотивацията всеки определя сам за себе си, всеки решава къде да застане в този процес на т.нар. оправяне на България. Според мен мотивацията няма само материални измерения. За да съм тук, за да съм останал, и то през тежкото десетилетие на 90-те години на XX век, това означава, че аз съм намерил своята мотивация. За мен тя имаше трансформация през времето: в началото исках да бъда много добър в своята професия, след това исках да направя така, че да науча тези около мен да бъдат добри, а след това да направя така, че цяла една голяма организация – българските Военновъздушни сили, да се трансформира по такъв начин, че да бъде ефективна и способна. Обръщайки се назад, мога да бъда горд с постигнатото.

България в момента е много динамично общество – предстоят ни сериозни промени. Тези промени раждат, наред с много проблеми и предизвикателства пред вас, младите, те раждат и много възможности за вас. А самите промени са една историческа задача и участието в една такава историческа задача само по себе си е един голям мотивиращ фактор. Особено за хора, които не гледат на живота си само през призмата на материалното благополучие.

На стр. 4 ➡

➡ От стр. 2

Експозе на президента...

силен тласък за развитието на обществото. Пример за такова е електронното управление, а пример за съпротива е намирането на причини и оправдания то да не се реализира в продължение на дълги години, защото води до прозрачност.

Липсва прозрачност в харченето на публичния ресурс, както отчетност и отговорност. Измислят се всевъзможни проекти със спорна обществена значимост и схеми за източване на публичните ресурси, вместо те да се насочват за приоритетно развитие на човешкия капитал и стимулиране на иновациите и технологичния прогрес.

Част от хората забогатяват от публичния ресурс като подставени лица във фирми, близки до властта, вместо от ефективна организация на труда, иновации и развитие на конкурентоспособност. Свободата на медиите е потъпкана, за да се осигури корупционен комфорт на властта.

Къде се намира България в тази координатна система? Вие можете да прецените сами и аз мисля, че е достатъчно ясно. Нашите институции закърняват, гражданският контрол над тях е неефективен, разделението на властите е нарушено. Изходът от порочната схема преминава през две задачи:

- Промяната на политическата среда;
- Решаване на въпроса за субектността на властта. Кой я упражнява?

Опитът показва достатъчно убедително, че без наличието на адекватна политическа среда, без промяна на политическата ситуация не може да се постигне и желаната промяна на икономическата

престъпността и корупцията.

Радикалната промяна според мен е единственият изход от блатото, в което сме заседнали от години.

Необходима ни е политическа среда, която да осигурява широка, реална и ефективна представителност на гражданите в управлението и да не допуска безконтролност на управляващия елит. Последният трябва да реши въпроса за ускореното икономическо и социално развитие на страната. Това няма как да стане без решаването на проблема за субектността на властта. В институциите трябва да влязат високообразованите и достойните, а не послушните.

Днес имаме проблем не просто с користта, но дори с опростачването на политическия живот. Това не само ни връща назад в икономическото и социалното развитие, но покварява обществения морал и ни отдалечава от цивилизования свят и всякаква надежда за изграждане на просветено, справедливо, съпричастно и проспериращо общество.

Затова и образованието в една страна има ключово значение със своите възпитателни функции. Затова и апелирам към вас – студентите, наред с усвояването на важните научни дисциплини да усвоявате ежедневно и най-важната наука – тази да бъдете свободни граждани. Да мечтаете, да мислите, да дебатирате, да решавате своята съдба. Защото България има нужда не само от добри специалисти, а и от интелигентни млади хора с активна гражданска позиция и с поглед в нейното бъдеще.

Отговори на въпросите, поставени от студентите...

➤ От стр. 3

– Какво трябва да се направи, за да се случи всичко това, за което говорихте, как да се стигне до промяната?

Румен Радев: Професор Козлуджов спомена, че само преди няколко дни изнесох лекция пред ваши колеги от Оксфорд. В тази лекция споделих, че дори и най-добрите учебни програми неизбежно ви поставят в рамка, която ограничава вашите възприятия и мислене. Дори да не успеят, политиките ще го правят непрекъснато. Ако и политиките не успеят, медиите ще бъдат винаги на разположение за тази задача. Така че според мен едно от нещата, които трябва да се направят, е вие да останете верни на себе си и да не позволявате да бъдете вкарвани в рамки. Също така абстрактният патриотизъм днес в социалните мрежи съвсем не е достатъчен. Трябва непримиримост към безобразията, беззаконието, глупостта и опростачването. Трябват високи амбиции – както лични, така и за България. Необходими са вяра и воля, за да могат добрите намерения да се реализират, а на обществото му трябва справедливост и законност. Справедливост и законност – мисля, че това трябва да е политическият хоризонт на всеки български политик.

– При нас тук идват политици, говорят добре и накрая си отиват. Как може да запазим контакта с вас и ако ние, студентите, организираме дискуссионен клуб, може ли да разчитаме, че този диалог ще продължи?

Румен Радев: Организирането на клубове зависи от вас, но вие сте абсолютно прав – трябва да има реален, смислен дебат, трябва да има реална връзка, затова съм и тук. Моето намерение е да посетя и редица други университети, за да се срещна с вашите колеги. Но моят апел към вас е: Не бъдете апатични! Бягството от апатията е първата стъпка към едно по-добро общество. Затова моят съвет е – мислете, срещайте се, събирайте се, дебатирате, обменяйте мнения, организирайте се. Защото обществото, което чака някой друг да му решава проблемите, има много къс хоризонт.

– Дали практическата липса на достатъчно голяма средна класа в България доста допринася за настоящето ни? И дали различни механизми, като еврофондове и други, които според мен изкривяват повече пазарната среда, отколкото да я подкрепят, не допринасят още повече за настоящата ситуация?

Румен Радев: Вие сте прав за изтъняването на средната класа и това не е проблем само на България, а и в много други държави. Но в България той е изключително чувствителен, защото нашата средна класа на практика се явява бедна класа спрямо всички тези други държави, особено европейските, и хората, които ние броим в средна класа и по изнесената статистика на тази кръгла маса, която организирах, те се чувстват изключително несигурни за своето бъдеще. Така че тук трябва да бъде поставен акцентът ние да създадем такава политическа среда, която да води към съответната икономическа среда, така че средната класа да може да разгърне своя потенциал. Образованите интелигентни хора да имат реализация и материални постижения, които да съответстват на тяхното образование и способности.

А що се отнася до европейските фондове – да, те са необходими. Те са важна част от нашата съвременна икономическа конюнктура, но в същото време, ако няма политическата среда за тяхното прилагане, ако няма политически контрол, тези еврофондове могат да доведат до тотална деформация и на политическия, и на икономическия пейзаж, а това може да бъде много вредно, защото аз се срещам с бизнеса, с представители на малки и средни предприятия и фирми, и те казват така: най-страшното пред нас е, че има тенденция, вместо да се влага в развитие на фирмата и конкурентоспособност, голяма част от средствата ни да отиват за търсене на подходящия човек в администрацията, който може да гарантира съответната обществена поръчка. Това смазва тотално бизнеса!

– Във връзка с това, което казахте за непримиримост към опростачването и беззаконието, какво е вашето отношение за нелепото изказване на Валери Симеонов?

Румен Радев: Аз имам кратък отговор и той е, че безконтролната власт ражда цинизъм. А с цинизъм ние не можем да постигнем нито една от целите, които стоят пред нашето общество. И проблемът е, че цялата тази обществена енергия, която се трупа, ще се излее върху г-н Валери Симеонов заради неговото изказване. Но повярвайте ми, това няма да реши проблема. В никакъв случай! Защото г-н Симеонов сътвори скандал от няколко дни, майките протестираха от месеци, а проблемът е от дълги години. Този проблем се задълбочава и от факта, че много от политиките в България станаха абсолютно нечувствителни към социалните проблеми на българите. И пак се връщам към това,

за което ви говорих – политическите институции трябва да бъдат под сериозен обществен контрол и натиск върху управляващите. Това е формулата за справяне с всякакъв цинизъм и подобни изказвания.

– Има ли място музиката в България? Ние се опитваме да съхраняваме фолклора и другите течения в музиката. А когато народът е гладен и беден, има ли Министерство на културата, което да ни подкрепи?

Румен Радев: Всяка политика е преходна, но музиката е вечна. Така че ние трябва да мислим не само да я съхраним, но и да развиваме нашето огромно музикално културно наследство. Защото, ако нещо ни е съхранило през вековете като нация, което е съхранило нашия език, традиции, култура, това е нашата музика. Трябва да се отнасяме с преклонение към нея, да я развиваме и пазим. Много се радвам, че Пловдив, вашият град с огромно културно наследство, ще бъде европейска столица на културата, и това може да бъде още един тласък в защита на нашето музикално и културно наследство и за неговото развитие.

– Г-н президент, ще си позволя да Ви задам въпрос, свързан с правосъдието. Мога да Ви кажа, че аз лично започнах да не вярвам в правосъдната система на България, и съм сигурна, че много от тук присъстващите са на същото мнение като мен. Всеки ден, всеки час, всяка минута виждаме как по улиците се убиват хора. Виждаме как влизат по домовете крадци, престъпници, убийци и се подиграват с възрастните хора на България, които честно и достойно с труда си са стигнали до тези години и са се борили в живота. Виждаме как се убиват деца, изнасилват се жени, но за съжаление, повечето от престъпниците не биват наказвани и няма да бъдат. Според конституцията всеки човек има право на живот и посегателството над човешкия живот се наказва като най-тежко престъпление. В България това в последно време не го виждам. Масово престъпниците биват освобождавани с гаранция, която е жалка. Биват обявявани за луди. Искам да Ви кажа нещо – ние, хората, виждаме какво се случва. Един ден няма да търпим тази несправедливост, а ще почнем сами да я раздаваме, тогава ще умре демокрацията. Защото едно семейство, което е изгубило близък човек и не е видяло справедливост, ще започне само да раздава правосъдие. И какво става? Кръв за кръв. Ще се изгуби човешкото в човека и демокрацията умира. Кажете ми ние как да повярваме в справедливостта, г-н президент, след като институциите не си вършат работата? Искаме справедливост. Кажете ми как да повярваме? Как ние като млади хора да разбудим надеждата?

Румен Радев: Първо искам да Ви поздравя и да Ви благодаря за силната гражданска позиция, която изразихте. Аз точно към това ви призовавам, за да решим проблема със справедливостта и безнаказаността, която се вихри в България. Тя не е само откъм престъпност, тя е финансова и всякакъв друг вид безнаказаност. Тя е безнаказаност за лошо качество, за корупция и други. Безнаказаността поражда още по-голяма безнаказаност, ако не се пресече навреме. Тя дава самочувствие на престъпниците да вършат още по-големи престъпления. Това е едно от първите неща, които трябва да решим. Трябва всеки ден да бъдем фокусирани върху този проблем и трябва да настояваме правителството и съдът да постъпват с цялата строгост на закона. Това е начинът. Това е според мен неотложната мярка. За да има устойчива промяна обаче, са нужни промени в модела на образованието, на социалните политики и приобщаването, защото, колкото и строго да се наказва, ако не се заложи като възпитание участието в едно много по-справедливо общество, няма да има желания ефект. Нужен е всеобхватен подход. Когато има гражданска безконтролност върху институциите, тя се изражда и в безнаказаност на институциите.

– Според Вас какво един млад човек трябва да прави в ежедневието си, за да допринесе за развитието на България?

Румен Радев: Всичко е въпрос на приоритети. Но ще се върна на това, което казах преди малко. Трябва да имате високи лични амбиции, които всеки ден да преследвате, но не забравяйте, че трябва да имате високи амбиции и за България, които също да преследвате. Защото, ако се съсредоточите само върху личните амбиции, знайте, че те няма да могат да се реализират. За мен най-важно е вие да намерите този баланс между времето, енергията и усилията и да споделяте заедно от вашите лични амбиции и мисълта и действията ви, всички вие заедно като активни и интелигентни млади хора да работите за едно по-достойно бъдеще за България, в което да бъдете удовлетворени. И затова в реализацията на тези високи амбиции аз ви пожелавам успех!

Известен немски спортен деятел получи званието „професор емеритус“

Тържествената церемония по удостояването на д-р Зигфрид Волф с почетното звание „професор емеритус“ се състоя на 25 октомври 2018 г. Сенсей Зигфрид Волф има 9-и дан и е президент на федерацията по карате на германската провинция Баден – Вюртемберг. Високото звание му се присъжда с решение на Академичния съвет от 23.03.2018 г. за неговите заслуги в областта на спорта и приноса му към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Почетният диплом беше връчен от ректора проф. д-р Запрян Козлуджов.

Зигфрид Волф беше представен в изпълнената до краен предел б. аудитория от проф. д.п.н. Веселин Маргаритов – ръководител на катедра „Физическо възпитание“ и функционален декан по спорт и социални дейности. Проф. Маргаритов отбеляза, че присъждането на престижното звание „професор емеритус“ на немския

те училища. Бе разгледана обстойно и възможността за съвместни лагери и школи между българските и немските отбори. Както е известно, на олимпийските игри в Токио през 2020 година карате ще бъде олимпийски спорт, а това провокира двете федерации за размяна на кадри, финансиране и обучения. Ние вярваме, че резултатите от това сътрудничество няма да закъснеят, каза още проф. Маргаритов.

Новоизбраният „професор емеритус“ Зигфрид Волф благодари на академичното ръководство на Пловдивския университет в лицето на ректора проф. Запрян Козлуджов и проф. Веселин Маргаритов за присъденото му почетно звание, което той определи като най-високото признание за неговата работа до този момент. В своето експозе д-р Волф се спря и на някои от най-важните етапи от съвместната работа с българските си колеги.

Д-р Зигфрид Волф

е роден на 12 януари 1954 г. в Германия. Завършва гимназия през 1971 г., по-късно продължава образованието си в икономически колеж. Следва икономика и търговия в Лудвигсхафен и Вормс до 1981 г. Получава магистърска степен по спортна педагогика. През 2009 г. Зигфрид Волф защитава дисертационен труд и придобива образователната и научна степен „доктор“.

Автор е на много публикации по проблемите на спортната педагогика, спортната тренировка, карате-до и др. От 2006 година е редактор и публикува свои материали в престижното специализирано немско списание „Карате“, което излиза в тираж 6000 броя четири пъти в годината. Съавтор е и на няколко обучителни концепции за тренъори и изпитни програми.

Професионалната му кариера е свързана с различни дейности: от 1984 г. до 1995 г. е управител и собственик на спортен център, през 1988 г. е главен преподавател в Германската федерация по карате, от 1995 г. е хоноруван тренъор.

Дълги години е състезател по карате-до и става вице шампион на световното първенство в Токио заедно с отбора на Германия; два пъти печели трето място на европейско първенство (отборно); печелил е купата на Франция и два пъти се е класирал трети в същия турнир. Има много медали от национални първенства, участва и на световното първенство в Лос Анджелис.

От 1972 г. до днес активно се занимава с тренъорска и преподавателска дейност. Бил е тренъор на отбора на провинция Саарланд, Германия; национален тренъор в Германската федерация по джудо, секция „Карате“; тренъор на отбора по карате на Бундеслигата на Германия; бил е 33 пъти тренъор по карате на летния лагер в Равенсбург.

Президент е на Германската федерация по карате (провинция Баден – Вюртемберг) от 2005 година. От 2009 г. подготвя тренъори по самоотбрана и работи активно за превенция на насилието. По случай 50-годишната му спортна дейност Германската федерация по карате му присъжда 9-и дан. Притежава най-високия тренъорски лиценз, учениците му са печелили провинциални и национални титли, а като национални състезатели са завоювали редица отличия от европейски и световни първенства.

Момент от тържествената церемония. От дясно наляво: проф. д-р Запрян Козлуджов, д-р Зигфрид Волф, проф. д.п.н. Веселин Маргаритов

спортен деятел е напълно заслужено и закономерно с оглед на неговото развитие като специалист, преподавател и тренъор. Активното сътрудничество на Зигфрид Волф с представители на Пловдивския университет има вече над 20-годишна история и този период е изпълнен с редица взаимно полезни инициативи, сред които и организиране на магистърска програма по бойни изкуства, която привлича много студенти от България и чужбина. През април 2007 година заедно с доц. Александър Тодоров Волф участва в разработването на съвместна стратегия за развитието на карате в България и Германия. Немската федерация по карате предложи свой модел за развитие на този атрактивен спорт, който да бъде приложен в български-

Събитието беше уважено от преподаватели, студенти, представители на местната власт и медиите, а сред официалните гости бяха Кийт Керншпехт – грандмайстор по винг чун (който преди няколко години също стана „професор емеритус“ на ПУ), Волфганг Вайгерт – вицепрезидент на Световната федерация по карате и президент на Германската федерация по карате, д-р Оливер Кьоних – президент на Федерацията по карате на Австрия, доц. д-р Алексей Петров – президент на Българската федерация по карате, Катрин Браховиц, Гунар Вайхерт, Райнхарт Шмит-Екарт, Волфганг Хаге, Марк Пулман – които са президенти и дейтели на федерации по карате в различни немски провинции.

„Пловдивски университет“

Филолозите в пловдивската алма матер отпразнуваха своя 45-годишен юбилей

Ас. д-р Марияна КАРТАЛОВА

Докт. Божидара БОНЕВА-КАМЕНОВА

„В началото бе Словото...“

В периода 8 – 10 ноември 2018 г. Филологическият факултет при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ бе домакин на традиционната конференция „Паисиеви четения“. Тази година пловдивската филология отбеляза своя 45-годишен юбилей от стартирането на първите две специалности – „Българска филология“ и „Руска филология“.

Юбилейният научен форум бе открит в 6. аудитория на Ректората от заместник-декана на Филологическия факултет доц. д-р Елена Гетова, която отговаряше за цялостната организация на събитието и ръководеше официалната част. В тазгодишната конференция „Паисиеви четения 2018“ се включиха 232 учени от 39 университета и научни института (17 родни и 22 чуждестранни) от 13 държави – България, Сърбия, Полша, Русия, Чехия, Гърция, Турция, Унгария, Хърватия, Франция, Испания, Босна и Херцеговина и др.

След официалното откриване и встъпителните слова думата бе дадена на проф. д-р Запрян Козлуджов, ректор на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, който приветства гостите и участниците в конференцията, която бе определена от него като „празник на филологията“.

Приветствие отправи и деканът проф. д.ф.н. Вера Маровска, която запозна аудиторията с историята на Факултета – от създаването на първите специалности до съвременното състояние – днес Филологическият факултет на ПУ е основно образователно звено за Южна България, включващо 60 бакалавърски и 28 магистърски програми. Проф. Маровска припомни, че конференцията „Паисиеви четения“ се провежда за пръв път през 1982 г. Тя представи и емблемата на настоящата конференция – илюстрацията на известния творец Ясен Гюзелев „Алиса“ към книгата „Алиса в страната на чудесата“, която е отпечатана на плакатите за събитието. Изборът на творбата на Луис Карол не е случаен – симво-

лика на израстването, намирането на златния ключ, огледания свят, света на чудесата. Това, което разкриват пред нас и филолозите.

По време на тържественото откриване бяха отличени трима дългогодишни преподаватели, чийто цялостен принос в развитието на филологическите науки е безспорен. Проф. д.ф.н. Вера Маровска връчи специални статуетки на проф. д-р Иван Чобанов (катедра „Общо езикознание и история на българския език“), доц. д-р Владимир Янев (катедра „Българска литература и теория на литературата“) и доц. д-р Йордан Костурков (катедра „Английска филология“). Наградените преподаватели получиха и почетния плакет на Ректора, който им бе връчен лично от проф. д-р Запрян Козлуджов. Техните научни и творчески приноси бяха представени съответно от доц. д-р Борян Янев, доц. д-р Димитър Кръстев и доц. д-р Яна Роуланд.

Открита бе и изложба под надслов „Черно-бели следи от един многоцветен живот“, посветена на 100-годишнината от рождението на видния българ-

ски интелектуалец Петър Увалиев (с псевдоним Пиер Рув) – дипломат, филмов продуцент, сценарист и режисьор, университетски преподавател, семиотик, писател, преводач, радиожурналист и критик. Съпругата на Увалиев – Соня Рув, и преподавателят във Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ доц. д-р Огнян Ковачев представиха накратко личния и професионалния път на известния българин, както и беседа, посветена от него на Пловдив. Г-жа Рув показа дипломата на съпруга си от завършването на Френския колеж в Пловдив през 1932 г., както и книги от и посветени на Петър Увалиев. Тя представи и учебник за преподаване на френски език, писан от Христо Увалиев, баща на Петър Увалиев, и обеща всеки преподавател по френски от ПУ да получи по един екземпляр от това издание.

В края на официалната част доц. д.ф.н. Жоржета Чолакова – отговорен редактор на сборника с научни трудове, представи томове, включващи докладите от миналогодишния форум.

Доц. Чолакова поименно благодари на целия редакционен екип, чиято работа е белязана от целогодишно усърдие и постоянство, за да се стигне до един модерен и стойностен краен продукт.

Тържествено беше отбелязана и 40-годишнината от създаването на славистиката в Университета. Работата на обособената по този повод секция, която беше и най-голямата в рамките на конференцията, започна с приветствия на специалните гости: Нейно Превъзходителство г-жа Лерка Алайбег – посланик на Република Хърватия в България, г-жа Дагмар Остранска – директор на Чешкия център в София, и г-н Ярослав Годун – директор на Полския институт в София. Приветствия отправиха и ректорът проф. Запрян Козлуджов и деканът на Филологическия факултет проф. Вера Маровска. След представения кратък исторически обзор ръководителят на катедра „Славистика“ доц. д.ф.н. Жоржета Чолакова очерта перспективите пред славистичните специалности.

След заседанията по сек-

На стр. 7 ➔

40 години славистика в Пловдивския университет

**Доц. д.ф.н. Жоржета ЧОЛАКОВА –
ръководител на катедра „Славистика“**

През 1978 г. беше открита специалността „Славянска филология“ (днес „Славистика“), която първоначално беше само чешки профил. Успешното развитие на специалността доведе до включване на още два профила: през 1991 г. бяха приети първите студенти по полски език и литература, а през 1995 г. – по сръбохърватистика (днес сръбски и хърватски). Общият брой на дипломираните студенти в петгодишната магистърска програма, включително и през настоящата 2018 г., е 576: 243 бохемисти, 196 полонисти и 139 с профил сръбски и хърватски език. Професионалната реализация на по-голямата част от тях в сферата на културата и образованието доказва високото равнище на подготовка, което им осигурява Филологическият факултет на Пловдивския университет. Специализираното славистично обучение се осъществява от висококвалифицирания преподавателски състав на катедра „Славистика“, която бе обособена през 2000 г. Наред с тях в образователния процес участват и специалисти по български език и литература към факултета. През първите години на специалността основна част от преподавателите бяха авторитетни учени от Софийския университет, но впоследствие се формира екип от специалисти, голяма част от които са дипломирани в Пловдивския университет.

Добрите резултати от развитието на славистиката са особено впечатляващи на фона на световната криза в областта на хуманитаристиката, в частност на филологическите специалности, както и на тенденцията към закриване на специалността в някои български университети. Понастоящем освен в Пловдивския университет специалността се изучава единствено в Софийския университет. За успешното справяне с трудната ситуация, предизвикана и от демографската криза, и от проблемите в средното образование, помогна решението на катедрата с подкрепата на факултета да създаде собствена стратегическа концепция, съобразена с модерните тенденции в европейското образование. През 2015 г. беше създаден нов учебен план, различен от съществуващата традиция, по силата на която пловдивската славистика следваше до този момент софийския модел. Спецификите на пловдивската славистика са, от една страна, на ниво прием, а от друга – на ниво организация на учебния процес. За разлика от Софийския университет се предлагат възможности за реален прием в желания профил, т.е. студентите не биват административно разпределяни, а записват този езиков профил, който отговаря на техните предпочитания. Другата съществена разлика се отнася до въведената възможност след втората година те сами да изберат един от двата варианта – българистичен, който наред с изучавания вече славянски език включва всички дисциплини, необходими за придобиване на квалификацията „учител по български език и литература“, и славистичен, в който се включват всички специализирани за съответния профил дисциплини (литература, история, култура на съответния славянски

Г-жа Дагмар Остранска приветства участниците в конференцията

народ), а заедно с тях втори славянски език и трети неславянски език по избор на студента.

Към новите моменти от развитието на специалността се отнася и откритата през 2017 г. едногодишна магистърска програма „Културноисторическа славистика“, която предлага изучаване на славянски език (чешки, полски или сръбски) от нулево ниво и дисциплини, представящи различни аспекти от културното развитие и настояще на славянските народи. Уникалният характер на програмата за българския академичен контекст я прави привлекателна и осигурява възможности за разнообразна професионална реализация в административни звена, свързани с различни културни дейности, музеи, библиотеки, в сферата на туризма.

Успешното развитие на специалността беше отбелязано по повод на нейната 40-годишнина. В рамките на международната конференция „Паисиеви четения“, която се провежда ежегодно и привлича учени от различни европейски университети и академии на науките, по-голямата част от участниците отново бяха от славянския свят. На официалното честване на юбилея, което се проведе на 8 ноември в зала „Компас“, присъстваха представители както на академичното ръководство – ректорът на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ проф. д-р Запрян Козлуджов и деканът на Филологическия факултет проф. д.ф.н. Вера Маровска, така и на държавните и културните институции на страните, чиито езици се изучават при нас: посланичката на Република Хърватия Нейно Превъзходителство г-жа Лерка Алайбег и заместник-посланичката г-жа Йелица Крищо, г-жа Дагмар Остранска – директор на Чешкия център в София, и г-н Ярослав Годун, директор на Полския институт в София. В приветствените си слова всички те изтъкнаха авторитета на пловдивската славистика сред българските и международните научни среди. А това е заслужена оценка за усилията, които и факултетът, и катедрата полагат не само за съхраняване на добрите страни на академичната традиция, но и за търсене на нови посоки, отговарящи на съвременните реалности.

➔ **От стр. 6**

ции в следобедните часове на 8 ноември в Заседателната зала на Ректората бе открит Академичен салон, по време на който бе представена актуалната научна продукция на преподаватели от Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Катедра „Руска филология“ отбеляза 45 години от създаването си в секция „Руски лингвокултурен дискурс: хипотези, маршрути, мостове“, чиято работа премина в Университетската библиотека. Заместник-деканът доц. д-р Надя Чернева приветства гостите от Русия и

Филолозите в пловдивската алма матер отпразнуваха...

страната от името на факултетското ръководство и от името на завеждащата Катедра по руска филология доц. д-р Юлиана Чакърова, благодари на участниците за проявения интерес към тематиката на секцията и изрази увереност в развитието на бъдещи съвместни научни проекти, свързани с разпространението на руския език и култура.

На 9 ноември в 1-ви езиков кабинет се проведе и Кръгла маса по ономастика, посветена

на 45-годишнината на Филологическия факултет и на 110 години от рождението на акад. Владимир Георгиев – български учен, езиковед и съставител на речници и енциклопедии, главен редактор на сп. „Български език“, на сп. „Балканско езикознание“, на „Кратка българска енциклопедия“ и енциклопедия „България А – Я“.

Новост в тазгодишното издание на конференцията беше импровизираната филологическа книжарница пред

6. аудитория. Там всеки можеше да си вземе (оставени като дарение) или закупи книги на преподаватели от Филологическия факултет. Имаше и щанд на издателство „Колибри“.

Международната научна конференция „Паисиеви четения 2018“, посветена на 45-годишнината от създаването на филолозите в Пловдивския университет, бе реализирана с финансовата подкрепа на два научни проекта към Фонд „Научни изследвания“ – проект ДПМНФ 01/3 (с ръководител доц. д-р Елена Гетова) и проект Договор ЧФ18-ФЛФ-011 (с ръководител доц. д-р Борян Янев).

Слово на декана проф. д.ф.н. Вера Маровска и 45-годишнината на

Уважаеми колеги, скъпи гости,

Днес откриваме ежегодната научна конференция на Филологическия факултет „Паисиеви четения“ и това е първият повод да се видим тук. За нас днешният научен форум е по-специален, защото чрез него факултетът чества 45-годишнината си и това е причината както да се поздравим и да си пожелаем бъдещи успехи, но така също и да се похвалим с постигнатото и да покажем научната продукция, с която се гордеем. Всичко, което сме организирали, посвещаваме на това, посвещаваме го на филологията и хуманитарното образование, на усилията и всеотдайността на множество преподаватели и студенти, които в крайна сметка са нашата гордост и постижение.

Заради основните си приоритети – педагогическата дейност и научноизследователската практика – ФФ на ПУ днес е основното научно-образователното звено на Южна България: с безспорна значимост в културноисторическия контекст на нейната съвременност.

Благородната и отговорна мисия на Факултета е да се утвърди като ядро на ценни национални и регионални културни традиции, знания и памет; да се утвърди като отворен европейски хуманитарен център, средище на межкултурен диалог, кръстопът на езици, литератури и култури.

Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ за първи път приема студенти по специалностите *Българска филология* и *Руска филология* през есента на 1973 г. Посрещат ги преподавателите от тогавашната Катедра по чужди езици с ръководител ст. преп. Мария Мишева и са назначени първите асистенти българи: Елена Първанова, Юлия Николова (сега доц. д-р), Пеньо Пенев (сега проф. д-р), а малко по-късно и Огнян Сапарев (сега проф. д.ф.н.). В края на първата година към тях се присъединяват Клео Протохристова (сега проф. д.ф.н.), Румяна Кордовска (д-р) и Иван Куцаров (сега проф. д.ф.н.). Доц. Ив. Койнаков е първият филолог, ръководител на Катедрата, обща за езиковедите и литературоведите. Административното им разделение се извършва през 1975 г., когато се обособяват две българистични катедри – Катедра по българска литература с ръководител доц. Иван Койнаков и Катедра по български език с ръководител доц. д-р Йордан Иванов. Оттук нататък всяко от двете филологически направления започва собствен развой.

Първите лектори са хабилитирани лица от Софийския университет, но през втората година за доценти са избрани и Иван Койнаков, който оглавява българистичната катедра, и Мария Гургулова, която застана начело на Катедрата по руски език и литература. Малко по-късно за доцент е хабилитиран и научният сътрудник от ИБЕ при БАН Йордан Иванов (по-късно проф. д.ф.н.).

През 1978 г. е открита специалността *Славянска филология*, в която след шестгодишно успешно развитие приемът е прекратен. Същото сполита и специалността *Руска филология*. В резултат на огромни усилия от страна на университетското ръководство, включително и на тогавашния ректор – доц. к.х.н. Цветан Обретенов (по-късно проф. д.х.н.), през 1987 г. се възстановява приемът в специалността *Руска филология* и се открива специалността *Български език и руски език*, а през 1988 г. – *Български език и английски език*. След приемането на Закона за автономията на висшите училища през 1989 г. през 1991 г. се възстановява приемът в специалността *Славянска филология* и се откриват специалностите *Български език и немски език*, *Български език и френски език*, *Руски език и западен език* и *Английска филология*, през 1992 г. – *Българска филология и етнология* и *Английска филология и етнология*, които през 1997 г. се обединяват в специалността *Етнология*, през 1993 г. – специалност *Български език и история*, а през 1995 г. – и *Социология*.

До 1984 г. филологическите специалности са в състава на Физическия факултет, който постепенно започва да се нарича неофициално Физико-филологически. През 1984 г. специалността

Проф. д.ф.н. Вера Маровска

Българска филология става основа за изграждането на новия Педагогически факултет (тогава се откриват специалностите *Начална училищна педагогика* и *Предучилищна педагогика*), който също без нормативен акт се нарича Филолого-педагогически и това название постепенно навлиза дори в министерски документи. С разделянето на този факултет през 1991 г. Филологическият факултет е утвърден като самостоятелна структура.

В момента Филологическият факултет предлага най-много специалности в сравнение с другите факултети на Университета. В рамките на Факултета има 8 катедри и 9 специализирани подструктури за изучаване на чужди езици и култури: Център за езици и интеркултурна комуникация, American Corner (Американски център, открит през 2004 г.), Test DaF Център за сертификация на владеенето на немски език, Център за руски език и култура, Център по новогръцки език; Център по турски език и култура; Славянска библиотека; Класна стая „Конфуций“; Лаборатория за изследване на българския език; Център за езикови компетентности и образователни услуги. Центърът за езици и интеркултурна комуникация развива обучение по езици, незастъпени в програмите на Факултета, участва и в проекти по межкултурно и езиково сътрудничество.

Филолози постепенно навлизат и в ръководните университетски органи: в определени периоди зам.-ректори са доц. д-р Мария Гургулова (1977 – 1979), доц. д-р Йордан Иванов (1979 – 1983), доц. Милена Калудова (1987 – 1992), проф. д.ф.н. Иван Куцаров (1989 – 1999), доц. д-р Запрян Козлуджов (2000 – 2011), доц. д-р Жоржета Чолакова (2011 – 2014). Филологическият факултет е излъчил най-голям брой ректори в историята на Университета: проф. д.ф.н. Огнян Сапарев (1993 – 2003), проф. д.ф.н. Иван Куцаров (2003 – 2011), проф. д-р Запрян Козлуджов (от 2011 г.)

И тримата ректори филолози са били членове на Президиума на ВАК (до закриването му през 2010 г.). В Специализираните съвети на ВАК са членували и проф. дфн Клео Протохристова, доц. д-р Юлия Николова и доц. д-р Жоржета Чолакова – в Съвета по литературознание; доц. д-р Пеньо Пенев, проф. дфн Диана Иванова и доц. д-р Петя Бъркалова – в Съвета по славянско езикознание, доц. д-р Станка Козарова – в Съвета по общо езикознание. Кадровото израстване на преподавателския състав е плод на сериозната научна дейност в катедрите: пловдивските преподаватели са автори на десетки книги и монографии, те са организатори и участници в редица международни и национални научни прояви. Публикации в Научните трудове на Университета се цитират у нас и в чужбина, в академичното пространство се наложи Пловдивската школа във филологията или поне в отделни нейни направления.

Днес Факултетът предлага около 60 специалности в бакалавърска степен и 28 магистърски програми след завършена степен „бакалавър“. Освен това има две специалности с директна 5-годишна магистърска програма – *Балканистика* и *Славистиката*, като последната е с три профила – полски, чешки и (общ) сръбски и хърватски. Само през 2010 г. бяха открити над 20 нови специалности, сред които успешно стартираха и *Български език (БЕ)* и *турски език*, а малко по-късно *БЕ и корейски език* и *БЕ и китайски език*, *Лингвистика с бизнес администрация*; *Лингвистика с маркетинг*; *Лингвистика с ИТ*; *Приложна лингвистика* (с 18 комбинации на двата изучавани чужди езици; от 2018 г. и с първи език испански); *БЕ и гражданско образование* (2018 г.); *Английски език и културно наследство* (2018 г.); успешно функционира хибридни специалности с чужд език в Биологическия, Химическия и Философско-историческия факултет. Възобновихме успешно приема в специалностите *БЕ и немски език* и *БЕ и френски език*. Подготвяме откриването на специалността *БЕ и португалски език*.

Образователната дейност за осигуряване на образователно-квалификационната степен „бакалавър“ и „магистър“ се организира въз основа на регламентирана учебна документация и осигурен преподавателски състав, съгласно с европейското и националното законодателство и стратегията за развитие на Университета.

За студентите са организирани различни специализации: по журналистика, книгоиздаване, творческо писане, туризъм. В рамките на обучението се осигуряват свободноезичаеми и факултативни курсове с интердисциплинарно съдържание.

по случай откриването на „Паисиевите четения“ филологическите специалности

Факултетът има сключени договори с работодатели от страната и чужбина, които осигуряват възможности за изява на студентите както по време на следването, така и след завършването на образованието. Почти навсякъде в обществената сфера – в училища, университети, редакции на вестници и списания, издателства, научни и културни институти, политически и обществени организации, в различните структурни звена на парламента и общинските съвети – работят възпитаници на Филологическия факултет.

Студентите участват в научното и художественото творчество, имат възможността да публикуват свои произведения и статии, да се съревновават с колегите си от страната и Европа, да участват в специално организирани научни форуми. За тях са учредени и специални награди.

Все по-машабни са и международните контакти на факултета. Първоначално филолозите се включват в традиционните за Пловдивския университет договори за сътрудничество с университетите в Познан и Шедълце (Полша), Сегед (Унгария), Нови Сад (Югославия), Търнава (Словакия), Бърно (Чехия). Най-голямо развитие имат отношенията с Университета „Адам Мицкевич“ в Познан, където беше създаден нов българистичен център – откриха се специалността *Българска филология* и лекторат по български език. Имаше сключен и договор на равнище филологически факултети с университета в Санкт Петербург. Нашите българисти и слависти участват и в международни прояви по линия на договорите с Карловия университет в Прага, с университета в Минск, с университетите Париж-4, Париж-7 и Париж-8, Сорбона. По линия на проекти по програмата „Темпус“ се създадоха контакти с Кралския колеж в Лондон и университета в Лисабон.

Студентите, които изучават чужд език, имат реалната възможност да получат солидна подготовка в университет от страната на изучавания език по програмата „Еразъм“. Факултетът има над 50 договора за признаване и обмен на студенти (със стипендии на Европейския съюз) с университети от Англия, Франция, Германия, Испания, Чехия, Словакия, Гърция, Полша, Турция, Румъния, Белгия, Италия, Унгария, Австрия, Естония, Португалия, Финландия, Хърватия. Със страни, които не са членки на Европейския съюз и не са подписали „Еразъм“ хартата, Факултетът осигурява двустранни мобилности – с Русия, с Република Сръбска – съставна част на Босна и Херцеговина (Университета в Бая Лука) и с Република Сърбия (Белград и Крагуевац). Предстои подписване на двустранни договори с хърватски университети в Загреб, Риека и Задар. Обучението по чужди езици се провежда от носители на езика – лектори от Босна и Херцеговина, САЩ, Австрия, Полша, Турция, Китай, както и гост лектори от повечето европейски страни.

Сътрудничеството с консулствата, посолствата, министерствата на образованието и културата в съответните страни осигурява стипендии за участие в интензивни летни езикови курсове, научни форуми, студентски инициативи и стажантски практики.

Факултетът винаги е имал стабилната подкрепа на филологическите факултети на Софийския университет и на Института за български език и Института по българска литература към БАН както като институции, така и като присъствие при нас на най-изявените им представители. Десетки изтъкнати специалисти са преподавали на студентите филолози от Пловдивския университет. Някои от тях вече не са между живите: доц. Иван Койнаков, акад. Петър Динев, проф. Борис Симеонов, проф. Светомир Иванчев, чл.-кор. ст. н. с. I ст. Валентин Станков, ст. н. с. I ст. Цвета Унджиева, проф. Дочо Леков, проф. Куя Кувев, проф. Мирослав Янакиев, проф. Стоян Стоянов, проф. Пенка Филкова, проф. Людмила Боева, проф. Георги Веселинов, проф. Корнелия Илиева, проф. Тодор Ив. Живков, проф. Боян Ничев, проф. Иван Павлов, проф. Живко Бояджиев, проф. Петър Пашов, доц. Петър Илчев, доц. Кира Андрейчина, доц. Стефан Елевтеров, доц. Недялко Драганов, доц. Райчо Русков, доц. Величко Тодоров, ст.н.с. I ст. Йордан Пенчев, ст. ас. Радка Бъневска и ст. ас. Илка Девлетян.

В един или друг период в Пловдивския университет са работили чл.-кор. проф. Милена Цанева, чл.-кор. проф. Тодор Бояджиев и професорите Венче Попова, Никола Георгиев, Донка Петканова, Светла Гюрова, Цветан Йотов, Юлия Балтова, Вяра Малджиева,

Маргарита Троева, Радка Кърлова, Иван Сарандев, Стефана Димитрова, Стефка Петрова, Борис Парашкевов, Павел Петков, Иван Джаджев, Иван

Стефанов, Николай Аретов, Николай Звезданов, Лидия Михова, Рая Кунчева, Михаил Михайлов, Лили Лашкова, Янко Бъчваров, Илияна Вladoва, Валери Стефанов, Милена Кирова, Миглена Николчина, Светла Коева, Маргарита Младенова и редица други.

Използваме повода на днешната конференция, за да им изкажем благодарност за оказаната подкрепа!

Факултетът е инициатор на мащабни научни форуми, които привличат изтъкнати езиковеди, литературоведи и културолози от цял свят. Първата конференция, в която взеха участие над 300 специалисти от четири континента, се проведе през 2003 г. Последваха международните славистични конференции през 2006 и 2008 г. Ежегодно през есента се провеждат традиционните *Паисиеви четения* с участие на специалисти от водещите български университети, научните звена към БАН и от чуждестранни университети, с които има сключен билатерален договор.

Първите *Паисиеви четения* са организирани през 1982 г. по случай 220 г. от написването на *История славянобългарска*.

През последните години представители на Филологическия факултет все по-активно участват в университетските и националните конкурси за научни проекти, чиито резултати се публикуват в специализираната периодика и в самостоятелни издания. Най-важните от тях, които осигуряват възможност за своевременно публикуване на научните изследвания и на други творчески изяви (предимно художествени и преводни), са Годишникът на факултета, сп. „Славянски диалози“ (от 2004 г.), сп. „Страница“. Създават се и специални проекти, осигуряващи издаването на осъществените научни изследвания под формата на дисертации, хабилитационни трудове и монографии.

Факултетът има научния и преподавателския потенциал да продължи своето успешно развитие с откриване на нови специалности и изследователски полета.

Скъпи колеги и гости, мисията ни на филолози и учители на бъдещото поколение трябва да ни прави горди. Защото филологията е низвергната днес, но нейният обект – езикът и словото – са единствените показатели за човешка възвисеност. Словото, и в частност художественото слово, е онази изкусна игра с езика, присъща само на духовно богатите личности, които чрез изкуството си поддигват емоционалното съзряване и на останалите хора. Затова сме длъжни да го изучаваме и дефинираме като еталон за интелектуална висота и артистизъм.

Универсални са също човешките емоции и усещанията за йерархия и ценности. Те са своеобразно вплетени в културното равнище на обществото. Хората ги сравняват и остойностват съобразно с нуждите на историческия момент, затова са ни необходими познания за историята, за националните литератури и мястото им сред художествените постижения на човечеството.

Езикът от своя страна е логика и парадигма за възприемане на света, които човешката мисъл е постигнала и вклинила като матрица в знаковата система за междуличностна комуникация. Не бива да ни се изплъзва фактът, че човешките езици са различни, но всички те са еманация на интелектуална логика и оптимален функционализъм. Тази им характеристика именно се доказва в податливостта на човека към новаторско информационно технологично моделиране и разкрива механизмите на човешката рационалност. Такава е позицията не само на съвременната философия, но и античното убеждение, за което пише още Аристотел, че най-висшето знание е „мисленето, което мисли за себе си“, а то е вкоренено в езика.

Скъпи колеги, днес нашият дълг към бъдещето се увеличава неимоверно от необходимостта да отстояваме със съвременни средства значимия факт, че българският език, книжовност и култура имат многовековно присъствие върху картата на Европа и света и са основен елемент на идентичността.

Мисията ни – да се прокара мост между старите и новите представи за мястото и ролята на езиките, литературите и културите за запазване на хуманитарната идея като основна платформа на самобитността в глобализацията се свят – е сред най-благородните човешки задължения и нравственият императив на съвременността.

Международна научна конференция „Право и културни ценности“

На 16.11.2018 г. в Заседателната зала на Ректората на Пловдивския университет се проведе мащабна международна научна конференция, посветена на правото и културните ценности. Събитието бе организирано съвместно от Юридическия факултет (ЮФ) на Пловдивския университет и Института за държавата и правото (ИДП) при БАН¹.

Конференцията бе открита от декана на ЮФ проф. д-р Венцислав Стоянов и директора на ИДП проф. д-р Ирена Илиева. Приветствайки всички присъстващи, проф. Стоянов подчерта, че България винаги е била средище на различни култури; че тук са се преплитали обичаите и традициите на много народи, като това несъмнено е допринесло както за изграждане на толерантност в социума, така и за обогатяване на разбиранията за другия. Проф. Илиева припомни терминологичното многообразие и трудността за еднообразно очертаване на понятието „културна ценност“. Заместник-деканът на ЮФ доц. д-р Теодора Филипова отбеляза, че неслучайно конференцията се провежда в Европейската година на културното наследство, както и че тя е приносът на ЮФ и ИДП по повод на предстоящата 2019 г., когато Пловдив ще е Европейска столица на културата заедно с италианския град Матера.

Поднесени бяха поздравителни адреси към участниците в конференцията от заместник-председателя на БАН и известен наш учен – археолог, чл.-кор. проф. д.и.н. Васил Николов, както и от Комисията за защита от дискриминация.

Докладите, 48 на брой, бяха разпределени в четири панела, съответно посветени на международни и сравнителноправни проблеми; на общотеоретични и

университет, Аграрния университет, Русенския университет, в различни регионални исторически музеи, адвокатски колегии, съдилища, в прокуратурата и

Момент от откриването на конференцията

национални правни аспекти; на публичноправни и частноправни разрешения, все в областта на културните ценности.

Участие в конференцията заявиха общо 57 български и чуждестранни учени, както и кадри от практиката – не само от областта на правните науки. Чуждестранните участници са от Международния институт за унифициране на частното право УНИДРОА (UNIDROIT), от различни университети в Италия, Испания, Гърция, Сърбия, Косово, Македония и Полша. Докладчиците от България, като се изключат тези от институциите съорганизатори, работят в множество учреждения – в Министерството на правосъдието, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Университета за национално и световно стопанство, Бургаския свободен университет, Нов български

др. Докторантското и студентското участие също е многобройно, като бяха представени множество от посочените вече институции. На този академичен форум сериозен интерес към темата и представените доклади бе демонстриран от историци (включително и музейни работници); в аудиторията присъстваха филолози и хора от други професионални направления. Тези факти са показателни за различните аспекти и широкия интерес на множество професии към темите на културното наследство, културните ценности и богатство.

Разискваната тематика бе изключително богата и разнообразна и не може да бъде обобщена с няколко изречения. На публиката се представиха анализи по въпроси на правната история (например за демокрацията; за правото на образование; плагиатството и меценатството); на теорията на правото, конституционното право и правото на ЕС (правни институти

и ценности; развитието на доктрината за нематериалните и материалните културни ценности; националната идентичност; културното многообразие); на международното и сравнителното право (за различни международни източници на закрилата на културното наследство и широк спектър от национални подходи за тази закрила). Докладваха се много голям брой и изключително разнообразни аспекти на българския правен режим на закрилата на културните ценности – административни и финансови, социологически, криминологични, пеналистични, цивилистични, музеоложки и мн. др. Ако трябва да се обобщи, споделен бе изводът от повечето докладчици за трудната (и може би невъзможна) еднозначна, пълна и ясна дефиниция на понятието за културна ценност.

Панелите бяха модерирани от членовете на организационния комитет на конференцията – проф. д.ю.н. Малина Новкиришка, проф. д-р Ирена Илиева, доц. д-р Петя Неделева, гл. ас. д-р Ангел Шопов и гл. ас. д-р Гергана Гозанска. В края на научния форум се проведе интересна дискусия. Конференцията бе закрыта от доц. Филипова, която благодари на участниците и отбеляза, че тематиката е изключително ползотворна и актуална и представя следващи академични форуми.

Материалите от конференцията предстои да бъдат публикувани в научнорецензиран сборник.

Изабела ПЕТКОВА,
студентка в ЮФ на
Пловдивския университет;
Ангел ШОПОВ,
гл. ас. и д-р по право в ЮФ

¹ Тя се проведе с подкрепата на Фонд „Научни изследвания“ при ПУ (проект ЧФ 18 ЮФ 8/2018 г.), Адвокатска колегия – Пловдив, КЦМ 2000 Груп АД и Европейската асоциация на студентите юристи (ЕЛСА).

Любопитни факти от света на науката

● „Летящият“ човек надминал птицата по бързина на полета през 1912 г., по височина на полета – през 1916 г., и по далечина на полета чак през 1924 г.

● За пръв път ракета за полет на човек е използвана през 1500 г. от китайския мандарин Уан Ху. Неговата летяща машина била направена под формата на седалка, която трябвало да се носи от два големи дракона с помощта на 47 ракети за фойерверки. Опи-

тът завършил с неуспех – изобретателят загинал.

● В една от книгите на Витрувий (I век пр.н.е.) има описание на „такси“. След определена дължина на пътя механизъм, свързан с оста на екипажа, изхвърлял камъче в бронзова купа. Според броя на камъните се определяло изминатото разстояние. Установено е, че такива екипажи действително са били използвани.

Конференцията на химиците се превърна в един от най-значимите форуми в областта на химичната наука у нас за 2018 година

За 11-и пореден път Химическият факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ организира научна конференция по химия с международно участие (11th CHEMISTRY CONFERENCE <http://11cc.uniplovdiv.net/>). През периода от 11 до 13 октомври 2018 г. парк-хотел „Санкт Петербург“, Пловдив, осигури отлични условия за среща на учени от България и чужбина с интерес и към съвременните технологии и научните постижения на химията.

Конференцията бе открита от ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ проф. д-р Запрян Козлуджов, който обяви науката химия за „царица сред природните науки“. Във встъпителното си слово деканът доц. д-р Веселин Кметов подчерта: „Химическият факултет се е заел с мисията да се бори с наложените в обществото стереотипи и да покаже, че „химията не е

учени, сред които 30 чужденци от Испания, Великобритания, Австрия, Монако, Унгария, Полша, Русия, Нигерия, Турция, Македония, Косово, Пакистан и Саудитска Арабия. Съвременни научни разработки бяха представени от колективи от 14 български университета, 8 института на Българската академия на науките и Селскостопанската академия, а също и

Обща снимка на част от участниците в конференцията

злина“. Химията е в основата на развитието на важните сектори, като здравеопазване, екология, енергетика, агробизнес и храни, електроника и нови материали. Днес все по-ясно се откроява необходимостта от експерти химици – те са „властелините на материята“. Но по-важното е да осигурим нужното високо ниво от компетенции на тези експерти, за да могат те, управлявайки материята, да способстват за просперитета на обществото и да спомогат за запазване на природата и здравето на хората“.

При откриването беше отделено специално внимание на делото и паметта на проф. д.х.н. Георги Андреев – първия декан на Химическия факултет, почетен член на научния комитет на конференцията.

Активно участие в програмата на форума взеха 213

от Изпълнителната агенция по околна среда, Националния център за опазване на общественото здраве и анализи, Българския институт по метрология и др. Радостно е, че конференцията привлече и голям брой студенти, които, макар и извън регистрираните участници, също се включиха активно в отделните мероприятия.

В конференцията свое място имаха водещи фирми, производители на иновативни инструменти за химически анализ, които представиха материали и демонстрационна апаратура. На специално организираното изложение с щандове разполагаха фирмите АСМ2, Т.Е.А.М., Медицинска техника инженеринг, Аквахим и Хрома. С рекламни материали участваха и фирми от региона – Неохим АД, КЦМ 2000 Груп и Ди енд Ви Консулт ООД.

Работен момент от конференцията. На преден план са деканът на Химическия факултет доц. Веселин Кметов и проф. Антонио Каналс

Конференцията премина под мотото „Ние използваме химията за добро“. Такива бяха посланията и на поканените лектори – проф. Антонио Каналс от Испания, който е и доктор хонорис кауза на Пловдивския университет, проф. Марк Молони от Университета в Оксфорд, проф. Франциско Алонсо от Университета в Аликанте, проф. Ервин Розенберг от Техническият университет във Виена, проф. Ева Булска от Университета във Варшава, проф. Мехмет Ташделен от Университета в Ялова, Турция, проф. Перица Паунович от Университета „Св. св. Кирил и Методий“ в Скопие, д-р Емилия Василева от Международната агенция по ядрена енергетика, Монако. Пленарни доклади изнесоха изтъкнатите учени от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – чл.-кор. проф. д.х.н. Тони Спасов и чл.-кор. проф. д.х.н. Николай Денков. Много добро впечатление оставиха и представителите на Химическия факултет доц. д-р Пламен Ангелов и доц. д-р Нина Димчева, които представиха последните си научни разработки като пленарни доклади.

В трите зали на парк-хотел „Санкт Петербург“ в рамките на два последователни следобеда бяха представени общо 26 доклада в пет тематични секции. Въпросите, възникнали по време на презентациите, плавно преминаваха в дискусии по време на двете постерни сесии,

на които бяха изложени други 129 научни съобщения.

За доброто настроение на участниците по време на празничната вечеря на конференцията допринесоха изпълненията на студентската музикална формация „Жарава“, които по неповторим начин представиха българската фолклорна музика.

В качеството си на международен форум 11-ата научна конференция по химия с международно участие бе съфинансирана от Националния фонд „Научни изследвания“ по проект ДПМНФ 01/17 от 23.08.2018 г., а спомоществователи бяха ПУ „Паисий Хилендарски“ и парк-хотел „Санкт Петербург“. За реализирането на това значимо събитие спомогнаха и спонсорите: АСМ2 ЕООД, Неохим АД, Т.Е.А.М. ЕООД, Медицинска техника инженеринг ООД, КЦМ 2000 Груп, Лабораторен комплекс „Алименти“, Аквахим АД и Хрома ООД.

Конференцията премина при отлична организация, привлече сериозен интерес и като успешно научно събитие намери широк отзвук в научните и академичните среди. Тя се превърна в трибуна за изява на научните постижения на 413 автори от различни части на света, създаде среда за контакти и творчески дискусии на български и чуждестранни учени, както и възможност бизнесът да срещне утвърдени експерти, млади изследователи и студенти.

„Пловдивски университет“

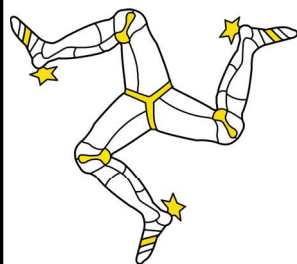
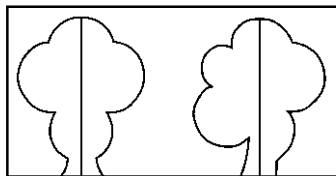
Новости от света на физиката

Д-р Стефан НИКОЛОВ

Симетрията и времевите кристали

СИМЕТРИЯТА НА ФОРМИТЕ

Погледнете двете форми на картинката. Едната е толкова по-симетрична от другата, нали? А защо? Какво всъщност означава едно нещо да е „симетрично“? В случая можем да кажем, че ако обърнем лявата и дясната страна на фигурата и им разменим местата, ще се получи същата фигура. Но дали всички симетрични фигури са еднакво симетрични? Вижте например фигурата с трите крака, символ на остров Ман.

Тя също е някак симетрична, но... не можете да размените лявата и дясната ѝ страна. А една снежинка? Тя е много по-симетрична от тези двете. Но как точно да опишем тази симетричност? Тук на помощ идва математиката. Не, няма нужда да бягате, ще ви спестя най-тежката част.

СИМЕТРИЯТА В ГЕОМЕТРИЯТА

Една геометрична фигура в геометрията може да се опише с координатите на всички нейни точки. Дефинираме **трансформация** – всяка операция, с която взимаме координатите на една точка и получаваме нови координати. Можем например да вземем хикс координатата и да сменим знака ѝ. Точно това изразява огледалното отражение на формите от първата фигура. Математически можем да напишем $x' = -x$. Координатите можем да променяме по всякакви начини – да прибавяме и вадим, да ги умножаваме и делим, да ги разменяме (хикс да стане игрек и обратно) или да смесваме тези операции по всякакъв начин. Например $x' = 2x - 5y - 2$; $y' = -7x + 5y + 3$. Това е най-страшната математика за днес, спокойно, дори няма нужда да знаете какво означава. Важното е, че взимаме една точка и я преместваме на друго място по някакъв начин. Това е **трансформация**. Тя може да се описва и по други начини, по-формални от математическа гледна точка, но за днес ни стига. Тези трансформации могат да описват въртене, преместване, огледално отражение, разпъване, свиване и каквото още ви хрумне. Такива трансформации са доста важни в сферата на компютърната графика например, но при повечето от тях фигурата се деформира. Какво общо има това със симетрията?

Е, ако за дадена фигура можем да приложим някаква трансформация, но фигурата си остане същата, казваме, че тази трансформация е **операция на симетрия** за тази фигура и съответно фигурата има въпросната симетрия. Дървото от първата фигура може да бъде огледално отразено около вертикалната линия, но това е единствената му симетрия. Фигурката с трите крака не може да се отразява, но може да бъде завъртяна на ъгъл 120 или 240 градуса ($\pi/3$ и $2\pi/3$ радиана, за по-смелите). Снежинката, ако е правилна, може да бъде отразена около три оси и да се завърти на пет ъгъла, т.е. има много повече симетрии, затова е и „по-симетрична“. Всичко това е хубаво, но къде са времевите кристали от заглавието? Още само малко подготовка, обещавам.

СИМЕТРИИТЕ ВЪВ ФИЗИКАТА

Взета от геометрията, във физиката идеята за симетрия е разширена още повече. Вече описваме не геометрични фигури, а физични системи, което може да включва и цялата Вселена. И ги описваме не само с геометрични координати, а и с други параметри – време, маса на частиците, заряд и други. Освен това не търсим непременно да запазим самата система след трансформацията, а някое нейно свойство. Често въпросното свойство са самите физични закони, които описват системата. И така, ако след

Преди година през света на физиката някак тихо мина една новина – синтезирани са времеве кристали. Повечето физици дори не бяха чували за тези странни обекти, които са предложени хипотетично само 5 години по-рано. Какви са тези „времеве кристали“ и каква е връзката им с някои от най-важните идеи на модерната физика? За това ще ни разкаже един от най-новите доктори на Пловдивския университет – Стефан Николов от Физико-технологичния факултет.

дадена трансформация някое свойство на системата се запазва, казваме, че това свойство е симетрично относно съответната трансформация. Ако физичните закони по принцип са симетрични относно някаква трансформация, често казваме, че самата Вселена има съответната симетрия. Добре, а защо това е важно? За това можем да благодарим на Еми Ньотер (на снимката). Тя доказва една много важна теорема, която с прости думи казва, че на всяка подходяща симетрия на Вселената съответства определен закон за запазване. Окей, чакай малко, стоп. Закон за запазване, това го знам, закон за запазване на енергията, на импулса, на заряда, ама искаш да кажеш, че те произлизат от симетрии? И какво ще рече „подходяща“ симетрия?

Спомняте ли си снежинката от преди малко? Тя можеше да се завърти на няколко различни ъгъла и да си остане същата. Конкретно на 60, 120, 180, 240 и 300 градуса. Но ако я завъртим на някакъв произволен друг ъгъл, тя ще се промени. Тя има симетрия на въртене, но само на някои ъгли. Такава симетрия наричаме дискретна и тя не е „подходяща“.

Еми Ньотер

Подходящите симетрии могат да се правят с произволни стойности на променящите фактори. Един кръг например може да го въртите на какъвто си искате ъгъл – той ще си е все същият кръг. Подобна симетрия наричаме понякога изотропност – еднаквост във всички посоки.

А сега си представете един тротоар, покрит с еднакви (здравя, да, не е в България) плочки, който е толкова дълъг, че не му виждате краищата. Ако го „трансформируем“, преместим го на разстояние, колкото е размерът на една плочка (или две, три, няколко, но не чак толкова, че да стигнете до края), вие няма да забележите. Този тротоар е симетричен по отношение на преместване в пространството, но тази симетрия е дискретна – работи само в една посока (по дължина) и само при определени точни премествания. Добре, ами ако е покрит с асфалт? Гладък, равен (отново – не в България) асфалт? Тогава ще можем да го местим на произволно разстояние и няма да забележим. А ако не е тротоар, а голямо поле, простиращо се във всички посоки? Тогава всяко (хоризонтално) преместване на произволно разстояние (стига да не е твърде голямо, че да доближим ръба) ще е валидна операция на симетрия. Такава симетрия наричаме хомогенност – еднаквост във всяка точка.

Е, оказва се, че Вселената е изотропна и хомогенна в пространството – физичните закони са еднакви във всички посоки и във всички точки. Допълнително тя е хомогенна и във времето – законите са еднакви във всеки момент от време. И от тези точно симетрии по теоремата на Ньотер следват трите основни закона за запазване в механиката – на енергията (от хомогенността във времето), на импулса (от хомогенността в пространството) и на

Студенти от ПУ спечелиха един златен и два бронзови медала на Националната олимпиада по компютърна математика

От 26 до 28 октомври 2018 г. в хотелски комплекс „Камелия“ – Пампорово, се проведе Седмата национална студентска олимпиада по компютърна математика „Академик Стефан Додунеков“ (CompMath-2018). Организатор и домакин на форума бе Факултетът по математика и информатика на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, като екипът по подготовката и провеждането му се ръководеше от декана проф. д-р Антон Илиев.

В олимпиадата взеха участие 61 студенти от 12 университета от България, разделени в 2 състезателни групи (група „А“ – за университети; група „Б“ – за технически университети).

Факултетът по математика и информатика на Пловдивския университет бе представен в група „А“ с отбор от петима студенти: второкурсниците от специалността „Софтуерно инженерство“ Мария Йоси-

Деканът на ФМИ проф. Антон Илиев връчва златния медал на Иван Найденов

фова Петкова, Еньо Иванов Енев, Петър Димитров Томов, второкурсничката от специалността „Софтуерни технологии и дизайн“ Валентина Стоянова Лилова и Иван Генчов Найденов – магистърска програма „Обучение по математика в училище“.

Отборът ни с ръководител гл. ас. д-р Петър Копанов се представи много успешно и

завоюва 3 медала: златен за Иван Найденов (58 точки от 60 възможни) и 2 бронзови медала – за Еньо Енев и Мария Петкова.

ФМИ традиционно е домакин и съорганизатор на студентски и ученически състезания и олимпиади. CompMath-2018 се превърна в поредния празник на математиката и информа-

тиката за младите таланти от България, като за това спомогна и перфектната организация. Домакинството бе оценено изключително високо от всички участници и бе признато за най-доброто досега. Подобна оценка бе дадена и на предишното наше домакинство – на Националната студентска олимпиада по математика през 2017 г. Огромна заслуга за това признание имат деканът на ФМИ проф. Антон Илиев и управата на хотелски комплекс „Камелия“, които се ангажираха изключително активно с подготовката и провеждането на събитието.

Факултетът по математика и информатика е притегателен център за изключително голям брой кандидат-студенти и обучава годишно над 2300 бакалаври, магистри и докторанти в областта на математиката, информатиката и информационните технологии.

„Пловдивски университет“

➔ От стр. 12

момента на импулса (от изотропността в пространството). Има и други подобни симетрии на Вселената и съответните им закони за запазване. Отделно в съвременната теоретична физика симетриите и тяхното нарушаване са много важен, мощен инструмент.

СИМЕТРИЯТА НА КРИСТАЛИТЕ

Като се има предвид колко важни са симетриите, много интересни физични обекти се оказват кристалите. При тях частично се нарушават симетриите на пространството – основните физични закони са си симетрични, но структурата и свойствата на кристала не са еднакви във всички точки и посоки. Те обаче са периодични – също както при тротоара от преди малко те се повтарят с определена стъпка. Това специфично нарушаване на симетриите позволява в такива системи да не се спазват съответните закони за запазване – в кристалите са възможни процеси, при които законът за запазване на импулса се нарушава.

На този фон през 2012 година Нобеловия лауреат Франк Уилчек поставя въпроса дали не е възможно да съществуват структури, които да нарушават симетрията на времето, така както кристалите нарушават тази на пространството – да са периодични. Такива хипотетични структури той нарича **времеви кристали**. Идеята бързо е подета и от редица други учени. Бързо са отхвърлени тривиалните време-периодични обекти – да, по принцип дори и сърцето ни е в известен смисъл периодично повтаряща се във времето структура, както и махалото на старите часовници, кварцовият кристал в новите и т.н. Те обаче не са интересни за теоретичите. Формулират се доста по-строги изисквания към „истинските“ времеви кристали. Доказва се, че те не могат да съществуват като стабилни изолирани системи, но също така се дават идеи как да бъдат създадени и поддържани с подходящо външно въздействие. Две независими групи през 2017 година публикуват статии за проведените от тях през 2016 година успешни експерименти за създаване на времеви кристали. Потвърждението на

Симетрията и времевите...

идеята отнема само 4 – 5 години – светкавично за съвременната физика. Да си спомним, че Питър

Хигс трябваше да чака почти 50 години, за да се потвърди идеята му за бозона, кръстен на негово име. А гравитационните вълни, предсказани от общата теория на относителността, чакаха почти век своето експериментално потвърждение.

Интересното при експериментите за времевите кристали е, че двете групи използват тотално различни физични системи. Екипът на Кристофър Монро от Университета на Мериленд използва сложна система, за да изолира десет йона от конкретен изотоп на елемента итербий, и им въздейства с подходящи лазерни импулси. Михаил Лукин в Харвард използва диаманти с примеси от азот и ги стимулира с микровълни. И при двете групи съответната система започва да демонстрира повтарящо се във времето поведение под въздействие на подходящо външно въздействие. Това на пръв поглед не е твърде впечатляващо (поне за един физик), явлението резонанс е точно това – при подходящо въздействие много физични системи започват да трептят с някаква честота. Има обаче една основна разлика – при резонанс трептенето на системата и на външното въздействие са с еднаква честота. При това явлението е силно чувствително към честотата на външното въздействие – дори малко отклонение от „точната“ честота може да прекрати резонанса. При времевите кристали обаче периодичните състояния са с честота, различна от честотата на външното въздействие, която може да не е твърде прецизна.

А какво е приложението на времевите кристали? А защо ви трябва приложение? Не е ли достатъчно, че намерихме начин да нарушим (с много условности) една от симетриите на Вселената? Че може би ще можем да наблюдаваме нарушението на закона за запазване на енергията? Не е ли достатъчно интересно, че при времевите кристали може да се наблюдава движение без кинетична енергия? Имаме нещо ново, непознато досега, вълнуващо, още един начин да задълбочим разбирането си за Вселената, нима това не е достатъчно? Е, добре, може би с времеви кристали ще могат да се конструират нови, по-сигурни и точни часовници.

Солидно пловдивско участие на национална правна конференция

Гл. ас. д-р Жана КОЛЕВА, гл. ас. д-р Ангел ШОПОВ

На 19 октомври тази година в Тържествената зала на Съдебната палата в столицата се проведе поредната национална конференция, организирана от професионалния сайт „Предизвикай правото“ и от Съюза на съдиите в България¹. Тя е четвърта поред, като този път бе посветена на класическа за цивилистите тема – неоснователното обогатяване. Конференцията се проведе с любезното домакинство на ВКС, при интерес от страна както на теоретици, така и на практики в областта на правото. Освен че присъстваха като публика, доклади на този престижен форум представиха солиден брой преподаватели и възпитаници на Юридическия факултет (ЮФ) на ПУ „Паисий Хилендарски“. Участие в конференцията взеха също преподаватели и докторанти от ЮФ на СУ, УНСС, НБУ и ИДП – БАН, както и изявени специалисти от практиката.

Конференцията бе открита от д-р Стоян Ставру, основател на сайта „Предизвикай правото“, и Албена Бонева – съдия във ВКС. Представянето на докладите беше разпределено в четири панела, като модератор на втория панел бе гл. ас. д-р Димитър Топузов – колега от ЮФ на ПУ. По-нататък избирателно ще посоча тематиката на докладите и авторите, свързани с ЮФ на ПУ.

В първия панел, посветен на историческите и общите теоретични основи на института, три от общо пет доклада бяха на колеги от ЮФ на ПУ. Първи поред беше докладът на проф. д.ю.н. Малина Новкиришка, която запозна публиката с римскоправните основи за същността на неоснователното обогатяване. Проф. Новкиришка посочи зародиша на съвременната забрана за обогатяване в ущърб на други, открит в принципа за естествената справедливост, формулиран от видния древноримски юрист Помпоний. На свой ред доц. д-р Бойка Чернева запозна аудиторията с разликите в теоретичен план между основанията на правото и правното основание. За да направи това разграничение, тя използва постиженията на философията. Докторантът от ЮФ на ПУ Ивайло Малинов изясни правната същност на понятието „основание“ по смисъла на действащия Закон за задълженията и договорите (ЗЗД).

Вторият панел беше открит от проф. д-р Поля Голева – друг

ведещ преподавател от ЮФ на ПУ и изследовател от ИДП – БАН, която представи доклад, обобщаващ съвременните постижения на теорията по един от фактическите състави на неоснователното обогатяване (чл. 59 ЗЗД) и изследва съдебната практика, постановена по тази разпоредба. Тя направи и паралел с квалификацията на исковите за неоснователно обогатяване, изградена от немската доктрина, като намери за подходящо нейното въвеждане и у нас.

На същата разпоредба на ЗЗД, бе посветен и вторият доклад от този панел, също на преподавател от ЮФ на ПУ. Доц. д-р Красимир Митев изясни субсидиарния характер на общия иск за неоснователно обогатяване и запозна аудиторията с интересен пример от романската правна система – другия основен модел за държави с континентална правна система като нашата. Френският касационен съд възприема през 1892 г. генерално правило, основано на справедливостта, което не позволява обогатяването за чужда сметка. За разлика от нашето правно разрешение във френското липсата на основание не се смята за предпоставка на иска. Както у нас, така и във Франция искът по чл. 59 ЗЗД има допълващ характер. В сравнителноправен аспект други национални правни системи, като Германия и Холандия например, допускат тази претенция да се конкурира с други. Доц. д-р Ярослава Генова

Момент от работата на конференцията

предложи на публиката своя практически опит по дело в защита на работодател при неправомерно прекратяване на трудовия договор от работника без предизвестие. Според нея в такава хипотеза работникът се обогатява чрез спестяване на обезщетението за неспазено предизвестие, което би бил длъжен да плати, ако беше прекратил трудовия си договор с предизвестие. Работодателят от своя страна би могъл според нея да претендира обезщетение за настъпилото си обедняване заради пропускането да реализира ползи от работната сила.

Докторантът от ЮФ на ПУ и адвокат Андреан Славчев направи паралел между компенсацията на вини и неоснователното обогатяване. Той запозна аудиторията с практиката на италианския ВКС, според която компенсацията на вреди е израз на принципа за забрана за неоснователно обогатяване. Според него това разрешение не съответства напълно на концепцията на разглеждания институт, като изложи подробни аргументи в подкрепа на това свое виждане. Изложени бяха и практически проблеми относно съответното прилагане на чл. 83 от ЗЗД спрямо неоснователното обогатяване по чл. 55 и чл. 59 от ЗЗД. Докт. Славчев беше последният участник в този панел, като от общо петимата докладчици в него четирима бяха от ЮФ на ПУ.

Третият и четвъртият панел бяха посветени на особени хипотези на неоснователното обогатяване. Гл. ас. д-р в ИДП

– БАН, и ЮФ на ПУ, също и адвокат, Александър Александров въвлече публиката в дискусията относно възможността да се уговори по договор за финансов лизинг неустойка в размер на оставащите плащания. Той разграничи термините „неоснователно“ и „несправедливо“ в контекста на конкретно обогатяване, като подчерта, че във втория случай е налице нарушение на морално предписание. На свой ред възпитаникът на ЮФ на ПУ и адвокат от Пловдив Атанас Костов разгледа исковите за неоснователно обогатяване, произтичащи от неплатени авторски и лицензионни възнаграждения. Докторантът от ЮФ на ПУ Николай Павлевчев засегна проблем, поставян в производството по несъстоятелност, като паралел между мнителничния иск за неоснователно обогатяване с неплатежоспособността на търговеца по смисъла на Търговския закон.

Изнесените доклади бяха посрещнати от публиката с интерес, за което свидетелстват разискваните многобройни допълнителни въпроси. С увереност може да се твърди, че след изслушване на докладите гостите си тръгнаха удовлетворени от споделените с тях знания и опит и в този смисъл обогатени по думите на основателя на „Предизвикай правото“. От представените на конференцията двадесет доклада половината бяха на автори, свързани по някакъв начин с ЮФ на ПУ, което е показателно за позицията на факултета като образователна и изследователска институция у нас.

¹ За повече вж. <https://www.challengingthelaw.com/iniciativi/predizvikai-pravoto-2/predizvikai-pravoto-2018/>

Десетата юбилейна научна конференция „Екологията – начин на мислене“

Доц. д-р Ивелин МОЛЛОВ

В Деня на народните будители – 1 ноември 2018 г., в 15. ауд. на Биологическия факултет се проведе десетата научна студентска конференция „Екологията – начин на мислене“. Юбилейното издание на конференцията се организира от катедра „Екология и опазване на околната среда“ към Биологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Екологичния студентски екип за творческо развитие и академични постижения „ЕСЕТРА“ и Студентския съвет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Целта на форума бе да предостави възможност на студентите от ПУ и други висши училища от страната да развият своето екологично и биологично мислене, както и да представят своите научни и научнопопулярни разработки. Конференцията акцентира върху различните области на екологията, но включва също доклади от сферата на биологията и методиката на обучението по биология. Паралелно с конференцията традиционно протече и фотоконкурс, който тази година бе под надслов „Природата на България през моите очи“. Бяха представени общо 19 доклада на екологична и биологична тематика, а във фотоконкурса участваха 7 студенти, 1 докторант и за първи път – ученици от 99-о ОУ „Свети апостол Йоан Богослов“ – гр. София. За първи път към конференцията и фотоконкурса беше организирана и специална фотопрезентация на тема „Пътешествия, природа и фотография“ от Минко Михайлов, който има над 20-годишен опит в травъл фотографията. Фотопрезентацията се проведе предния ден, на 31 октомври 2018 г., в 6. семинарна зала на Биологическия факултет.

Научното жури бе представено от доц. д-р Соня Костадинова (декан на Биологическия факултет), доц. д-р Гана Гечева, доц. д.б.н. Дилан Георгиев, доц. д-р Ивелин Моллов (преподаватели от катедра „Екология и ООС“) и Светослав Енчев,

председател на Студентския съвет. Журито отреди първото място в конференцията на Димитър Димитров – 2. курс, специалност „Екология и ООС“ (заочно обучение), за доклад на тема „Експедиция за проучване на гнездящите птици по река Дунав в българо-румънския участък“. Второто място бе за Белослава Генова от 2. курс, специалност „Екология и ООС“

Организатори и участници в конференцията заедно с доц. Ивелин Моллов и председателя на Студентския съвет на ПУ Светослав Енчев

(редовно обучение), с доклад на тема „Ролята на микоризата в живота на дърветата“. Третото място зае Атанас Миков – докторант по екология и опазване на екосистемите, с доклад на тема „Зоопаркът – място за опазване на биоразнообразието“, на когото тази година бе връчена и почетната награда „Благовест Темелков“. От Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ връчиха спе-

циална награда на Даниела Христова – магистърска програма „Екология, управление и контрол на околната среда“, за доклада „Биоаккумуляция на полиароматни въглеводороди (ПАВ) и кадмий (Cd) и влияние върху зебровата мида (*Dreissena polymorpha* Pallas, 1771)“. С любезното съдействие на Deutsche Bundesstiftung Umwelt (DBU) бяха връчени 3 допълнителни награди на Мина Динчева и Момчил Назъров – маг. прогр. „Екология и опазване на екосистемите“, и Пламена Димитрова – маг. прогр. „Биология“. От името на студентския клуб „ЕСЕТРА“ бе връчена още една специална награда – на Александър Петров от маг. прогр.

Деканът на Биологическия факултет доц. Соня Костадинова приветства участниците

От името на студентския клуб „ЕСЕТРА“ бе връчена специална награда на Белослава Генова от 2. курс, специалност „Екология и ООС“ (редовно обучение).

И през тази година студентите бяха запознати с възможностите за реализация и стажове от представители на бизнеса и различни организации: „Биовет“ – гр. Пещера; „Mondi“ – гр. Стамболийски; Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“; Регионалния природонаучен музей – Пловдив; ФПС „Зелени Балкани“; Българското дружество за защита на птиците; Deutsche Bundesstiftung Umwelt (DBU).

Конференцията бе организирана с финансовата подкрепа на Студентския съвет към Пловдивския университет, а партньори на събитието бяха козметичната компания „Роза Импекс“, Община Пловдив, Българското дружество за защита на птиците, Медия Кафе – младежки уеб портал, ISIC, Регионалният природонаучен музей – Пловдив; ФПС „Зелени Балкани“, а за кетъринга се бяха погрижили „Зелена работилница“ и „Cupffee“.

Прието е стоградусовата скала на термометъра да се свързва с името на Целзий. Обаче скалата на неговия термометър била направена така, че на температурата на кипене съответствало нулевото деление, а на температурата на замръзване – стотното. В такъв случай метеоролозите би трябвало да съоб-

По скалата на Целзий?

щават за размразяване при 100° и затопляне от 90° до 70°.

През 1744 г., малко след смъртта на Целзий, шведският учен Щремер „обърнал“ скалата, което се оказало много по-удобно и изместило първо-

началната. Известният химик Берцелиус погрешно назвал новата скала „скала на Целзий“ и това неправилно название се утвърдило по-нататък.

Андерс Целзий е роден на 27 ноември 1701 година в Швеция.

Произлиза от благородническа фамилия, следва в университета на родния си град Упсала, където е и професор по астрономия от 1730 до 1744 г. Взема участие (1736) в експедиция за измерване на формата на Земята. През 1741 г. завършва първата шведска обсерватория в Упсала. Първ изследва светлината на звездите.

Енциклопедистът модернизатор

Тенчо ДЕРЕКУВЛИЕВ

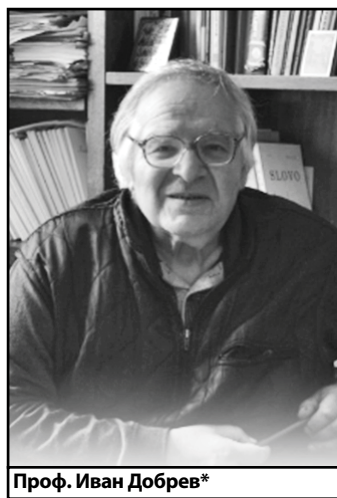
Иван Добрев (роден на 18 октомври 1938 г. в Сливен), доктор на филологическите науки, член-кореспондент на БАН, доктор хонорис кауза, е колосална фигура в международната славистика и знаков учен за българското езикознание. Той принадлежи – по изследователски стойности, интердисциплинарни обвързвания на езиковите факти, като сигнализиращ и узаконяващ автор по фундаментални и дискусийни теми, към рейтинговия кръг на учените от ранга на Любомир Милетич, Беньо Цонев, Александър Теодоров-Балан, Стефан Младенов. Те са извънрамкови и всъщност доста рядко са назовавани с предименно титулуване. А това е непоклатима гаранция за функциите на личността и нейната водеща роля в асоциирането, разпознаването и адмирирането на Името.

Енциклопедично интелектуалната територия на езиковеда Иван Добрев е създадена от самия него и запазена за неговото езикознание присъствие. Езиковедската му мисъл дешифрира и най-сложните знаци, съсредоточавайки се върху въпроси на кирилometодиевистиката, палеославистиката, текстологията, индоевропеистиката, палеогеографията, епиграфиката, етнокултурологията, фолклористиката, лексикологията, химнографията, историческата фонетика, хронологията, историята, глотометрията, диалектологията, старобългарския език в единен и теоретичен план, историческия развой на българския език на общославянски фон.

Откритие е на големите лингвисти Мирослав Янакиев и Петър Илчев (те също принадлежат към малкото езиковеда от азов тип в българската наука). Още в студентските му години виждат неговата даровитост и способностите да трасира нови посоки в старобългаристичното познание. И го приближават към своя кръг.

Азовият тип езиковеди – компетентни учени с ярък авторски профил, са носители на пластична и дълбоко съдържателна тълкувателска позиция. Моделират текста по своеобразните правила на себеличностно възприемане и диктуващите мелодии на медиацията, а тези мелодии ги превръщат в безеквивалентни посредници на знанието.

При азовия тип езиковеди егоцентризмът (ядро на езиковия антропоцентризм) е подтекстов. Езиковедите азовисти са отговорни пред езика като хилядолетна загадка на човечеството и вековен феномен, наслагащ постоянно въпроси. В този смисъл основната координатна система на прагматиката – триадата *Аз-Тук-Сега*, присвоила статута и на стабилна перспектива според дефинирането на друг азов тип лингвист – Стефана Димитрова (също родена

Проф. Иван Добрев*

в Сливен), доктор на филологическите науки, професор, доктор хонорис кауза; присвоява разширено измерение. Именно чрез индекса *аз* и пространствено-времевите показатели азовият езиковед изговаря и потвърждава отговорността си пред тълкуването на езиковите факти във всяка проява на устно или писмено текстосъздаване. Пред всичко, свързано с феномена „език“ в неговата синхрония и диахрония – вътрешно толкова органически взаимно зависими.

„Старобългарска граматика. Теория на основите“ предполага множество препрочитания и при всеки прочит казва на адекватно търсещия читател отново нещо ново. А „Произход и значение на праславянското консонантно и дифтонгично склонение“ е твърд аргумент как интердисциплинарният подход носи плодотворни резултати, когато авторът е описан да мисли интердисциплинарно и да вижда форми, кодове, преплитания в диахронната тематика, и то в сравнително-историческа и културсемантична широта. За творчеството на енциклопедиста модернизатор може да бъде продължено, но нека филологът да потърси пряк контакт с текстовете му!

„Старобългарски език“ (за X, XI и XII клас на НГДЕК) от Иван Добрев, Живка Икономова, Анна-Мария Тотоманова (три самостоятелни издания, съответно през 1983, 1985 и 1986) е на първите позиции в библиографията на много образователни програми. Езиковедският поглед потвърждава, че изданието е далеч над границите на традиционния учебник. То влиза като теоретичен източник и библиографски базис в изследвания по проблематиката на старобългарския език. В дълбинните пластове на този условно наричан учебник стои и написаното от Франц Миклошич, Август Лескин, Вацлав Вондрак, Паул Дилс, Андре Ваян, А. М. Селищев, само че във форма, претворена от българските автори.

Към портрета на модернизатора в езиковедската ни старобългаристика е интересно да добавим и един нюансиращ щрих. Достатъчен обаче и за обобщения, и за разбиране на това, което се възприема като величина. През април 2015 г., бидейки рецензент на респектиращо изследване на утвърдения лингвист Антоанета Джелъова, несъизмеримият Иван Добрев започна своята вербална проява полушеговито и с усмивка, включвайки в действие контекстуалната употреба на Иван в изреченски пример. Потвърждение: ерудитите могат и да декодират из семиозиса, и да владеят Словото в безграничии, и да излизат своевременно от протоколизма...

Посветените в развоя на българското езикознание ще приемат, че с името на Иван Добрев трябва да бъде свързана макромодернизацията на старобългаристичните езиковедски изследвания у нас. И едно пояснение – по случай 100-годишнината от рождението на Кирил Мирчев в интервю за вестник „Пловдивски университет“ (2002) споделя, че дългогодишният титуляр на дисциплините *Старобългарски език* и *Историческа граматика* в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ остава негов учител завинаги. Това е почит към началото, към високообразования вещ познавач на старобългарските и среднобългарските писмени паметници. Школата на Мирчев е вид начало и за Петър Илчев, чиито старобългаристични текстове вече дават първите сигнали на модификация в научноизследо-

вателската фокусировка върху старобългарски езиков материал (виж сборника „Статии по палеославистика“, излезли със знака на УИ „Св. Климент Охридски“, 2018).

Казаното за Иван Добрев като макромодернизатор в старобългаристиката – нека позволят литературоведите – притежава актуалитет в сферата на българското литературознание и за Никола Георгиев, доктор на филологическите науки, професор, доктор хонорис кауза и носител на Хердеровата награда (негови текстове под марката *Избрано* бяха публикувани наскоро: том 1. – „Литературна теория. Питания и изпитания“, „Изток-Запад“, 2017, и том 2. – „Литературни похождения. Автори, творби, анализи“, „Изток-Запад“, 2018). Иван Добрев и Никола Георгиев са състуденти. И приятели от студентската скамейка, сочи интервюто с палеослависта в сп. „Филологически форум“, бр. 1, 2015.

Явно неслучайността (на т. нар. случайно) проработва с пълната си мощ. Интерпретаторски умове като Иван Добрев и Никола Георгиев националната ни наука е очаквала от своето създаване, получава ги през XX век и не е необходимо да търси нови варианти на техните способности. Защото оригиналът често се оказва трудно доближим за последователите, за впусналите се подир кумирите си, за залагащите на цитата и формулата „както отбелязва...“.

Написаното от Иван Добрев е придобило собственост в класическите постижения на науката. То съчетава традициите и новото, конкретното и абстрактното, общностното и индивидуалното. А индивидуализмът на енциклопедиста – по единствено Иван-Добрев начин, чрез „канонизиран“ идиолект, дори по-точно – идиостил, ситуира и анализира лексикалното и граматичното в езиковата старина, архетипния модел на глаголицата, връзките между сходни направления, имащи обединяващ център – явленията *език* и *култура*, структурирате в Кирило-Методиевия език, старобългарските консонантни склонения, старобългарската лексикология като гносеологичен космос, развоя на българския език, диалектиката и метафизиката на изречението, извеждайки ги във високосемiotичното пространство на световната цивилизация!

* Снимката е от списание „Филологически форум“.

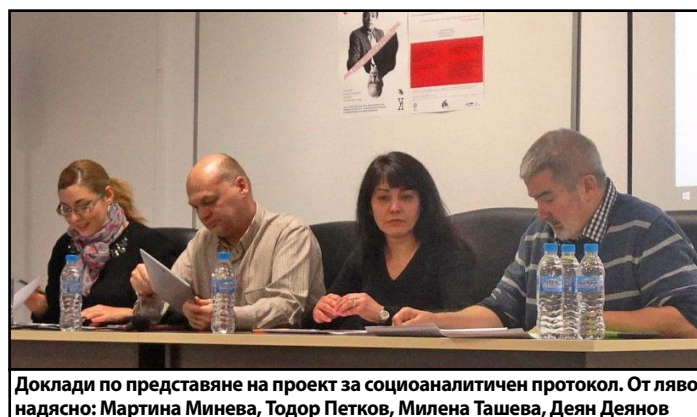
Представени бяха най-актуалните изследователски рефлексии върху социоанализата като проблематика

Таня ОРБОВА

Конференция на тема „Социоанализа на самонаследяването като проблематика“ събра в **критически диалог екипа от млади учени и постдокторанти** на проект на тема „Нямам никой, към когото да се обърна!“ – социоаналитични измерения на уязвимостта“ (финансиран от Национален фонд „Научни изследвания“ – дог. ДМ 20/4 от 20.12.2017 г.) и **водещи учени от Академичната ризома „Критика и хуманизъм“**. Събитието се проведе на 17 ноември 2018 г. в зала „Компас“ на Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“. Част от програмата беше и **премиерата на последния брой на сп. Социологически проблеми (бр. 1/2018 г.)** на тема „Социоанализа на самонаследяването“.

Конференцията беше открита от ръководителя на проекта ас. д-р **Мартина Минева** и представителя на Академична ризома „Критика и хуманизъм“ доц. д-р **Стойка Пенкова** с приветствия към аудиторията и отправени специални благодарности към всички ангажирани със събитието и мисията на изследванията в полето на социоанализата на самонаследяването. На първата научна сесия **изследователите от проекта за млади учени и постдокторанти** от катедрите „Социология и науки за човека“ и „Философия“ **представиха основни научноизследователски резултати от работата си през първата една година на своя проект, съсредоточен върху проблема за социалната уязвимост**. Интерпретирайки го като граничен между областта на логиката и методологията на хуманитарните науки и тази на обществените науки (социоанализа, етнометодология, анализ на разговори), в първото заседание от научната сесия на проекта чрез своите доклади **Тодор Петков, Милена Ташева и Мартина Минева представиха методологическата рамка на изработен проект за социоаналитичен протокол като възлов резултат от изследванията си**

до момента. Те поясниха както критериите за надеждност и методологическата рефлексивност, заложили в него, така и неговата структура, функциониране и приложимост. На **кръгла маса в следващото заседание** младите учени обобщиха свои-

Доклади по представяне на проект за социоаналитичен протокол. От ляво надясно: **Мартина Минева, Тодор Петков, Милена Ташева, Деян Деянов**

те ключови аналитични резултати от проведени емпирични изследвания на форми на социални уязвимости по **научноизследователските казуси** в проекта на теми: „Нереализираният/неуспешният висшист“ (Диана Апостолова), „Роми, бездомничество, неравноценност“ (Димитър Панчев), „Хомосексуалният Друг“ (Радослав Даярски), „Страданието на болния“ (Деница Ненчева), „Обезселеното село“ (Десислав Георгиев), „Социалистическият човек“ (Росица Любенова), „Успешното самонаследяване след „срещата“ със смъртта на Другия“ (Ивилина Генова), „Бежанецът“ (Таня Орбова), „Когато нямам към кого да се обърна, пиша“ (Тодор Петков). И в двата обобщаващи дебата бяха поставени проблеми, чрез които се дискутираха както възлови методологически въпроси като тези за критериите за надеждност на провежданите изследвания, за типологизациите като резултати от социоаналитичната практика при изследванията на социалната уязвимост и въпроса за интертелесността в отношението социоаналитик-социоанализиран, така и проблеми, свързани с емпиричните социоаналитични изследвания и изследователските анализи на постигнатите чрез тях данни.

Момент от работата на форума: **кръгла маса с участието на млади учени и постдокторанти от изследователския проект (НФНИ)**. Отгоре: **водещият проф. Кольо Коев**. Отдолу (от ляво надясно): **Диана Апостолова, Десислав Георгиев, Деница Ненчева, Димитър Панчев, Тодор Петков, Росица Любенова, Ивилина Генова, Радослав Даярски, Таня Орбова**

Последният брой на сп. „Социологически проблеми“ (1/2018) на тема „Социоанализа на самонаследяването“, посветен на 65-годишнината на **Деян Деянов**, беше представен от главния редактор на списанието проф. д.с.н. **Кольо Коев** и **водещите броя доц. д-р Светлана Събева и доц. д-р Стойка Пенкова**, с което срещата се оказа и „междина равностетка“ на изследванията в проблематиката.

Критическото „мислене заедно“ в полето на социоанализата на самонаследяването продължи и в следобедната сесия на **Академичната ризома „Критика и хуманизъм“**. Сесията последва замисъла на двете проведени през 2015 и 2016 година конференции по социоанализа – „Социоаналитичният обрат: Бурдийо и след него“ и „Праксеологическият обрат: от етнометодология към социоанализа“ – да се поставят нови акценти и да се предизвикат дебати върху проблемните области на социоанализата на самонаследяването като проблематика. Тази година **новите акценти на изследванията в това актуално проблемно поле** бяха представени чрез **два критически диалога** на общата тематика: „Социоана-

литикът като наследник“. Така аудиторията стана свидетел на провокативни изследователски рефлексии върху идеите на **Зигмунд Фройд** относно **проблема за отрицанието** с участници **Дарин Тенев, Десислав Георгиев, Деница Ненчева, Нина Николова, Деян Деянов и Светлана Събева**. Следващият критически дебат произлезе от разбиранята на **Зигмунд Фройд** и **Едмунд Хусерл** относно **„изтласкването“** (с участници **Деян Деянов, Дарин Тенев, Светлана Събева и Тодор Петков**). Фокусът върху тези два проблема предизвика оживени и задълбочени дискусии, съсредоточени върху **многомерни смислови пластове**, чрез които се оказа, че може да се мисли отрицанието отвъд границите на психоанализата и особено по отношение на проблема за социоаналитика като наследник.

Така конференцията представи по атрактивен диалогичен начин най-актуалните научноизследователски рефлексии върху различни засрещания между теория, методология и емпирия в проблематиката на социоанализата. При закриването на форума ръководителят на сектор „Социоанализа“ към Института за критически социални изследвания доц. д-р **Светлана Събева** увери аудиторията в смисъла и научноизследователската ефективност от провеждането на аналогични събития, които могат да се очакват и през следващата календарна година.

Изложбата „По пътя“ ни кара да съпреживеем едно пътуване във времето и пространството

На 5 ноември 2018 г. в „Тютюневия град“ (в сградата на един от бившите тютюневи складове на ул. „Екзарх Йосиф“ № 16, етаж 3) бе открита изложбата „ПО ПЪТЯ“. Тя е резултат от изследователски и творчески търсения на екип от катедра „Етнология“ на Философско-историческия факултет (ФИФ) на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в рамките на проект *CU TENDA – ИСТОРИИ, ОБРАЗИ И ЗВУЦИ В ДВИЖЕНИЕ* („Живата памет на Югоизточна Европа“), съфинансиран по програмата „Творческа Европа“ на Европейския съюз. На откриването присъства и заместник-кметът по култура и туризъм на Община Пловдив инж. Александър Държигов. Той поздравя организаторите и шестокласниците от СУ „Св. Патриарх Евтимий“, които участваха в творческата работилница, включваща рисуване и оцветяване на каракачански мотиви, подреждане на пъзели, моделиране и изработване на

каракачанска колиба (калива), палатка (чатура), овце и др.

Авторите на изложбата – Красимира Кръстанова, декан на Философско-историческия факултет, Меглена Златкова, Елица Стоилова и Мария Кисикова – бяха създали концепция, която демонстрира по най-добрия начин откритията на екипа по време на двугодишното теренно изследване сред общности на каракачани в България и Северна Гърция.

Изложбата представя наследството на каракачаните, което реално и метафорично е вплетено в идеята за пътя и пътуването. Елементи от сезонната подвижност на тази общност в миналото се запазват и предават до днес чрез разказите, песните, спомените, материалната и нематериалната култура. Макар и уседнали, днешните наследници остават свързани с това вечно пътуване на предците си. Пътят препраща към реалното движение в пространството и паметта за културни знания и умения за обитаване

Участници в проекта и гости на откриването на изложбата

на планината, за изграждане на жилища и отглеждане на животни, за приготвянето на храна и изработването на дрехи и тъкани. От друга страна, пътят е метафора и на годишния, и на жизнения цикъл на хората и животните. Той структурира човешкия живот – раждане, кръщение, сватба, смърт, празничност и всекидневие. Посетителите на изложбата имаха възможността да се потопят в света на каракачаните и да съпреживеят пътуването във времето и пространството.

Премиерно бе представен и филмът „CU TENDA – пътуване с каракачаните“, в който изследователският и творческият екип съвместно с режисьора Екатерина Минкова правят един визуален разказ за пътуването през спомена.

Изложбата, която се реализира с подкрепата на ОФ „Пловдив 2019“, ще продължи до 5.12.2018 г. и може да бъде посетена всеки делничен ден между 14:00 и 18:00 часа или с предварителна заявка.

„Пловдивски университет“

Датски професор изнесе лекция на тема „Андерсен – човекът зад легендата“

Доц. д-р Аделина СТРАНДЖЕВА

На 25 октомври 2018 г. гост на Пловдивския университет беше професор Кай Долеруп. Пред препълнената зала „Компас“ той изнесе публична лекция на тема „Андерсен – човекът зад легендата“.

Учен, преводач, преподавател в университетите в Копенхаген, Долеруп е роден в датско семейство в Аржентина, но след като Хуан Перон взема властта в страната, заедно с родителите се мести в Дания. Там през 70-те години завършва магистратура и защитава докторска степен по проблеми на превода от испански на английски, като сам финансира образованието си с работа на екскурзовод. Повече от 3 десетилетия преподава в Департамента по английски език в Копенхагенския университет, а през последните 10 години оглавява Програмата за превод на Европейския съюз, като участва в редица форуми и конференции по цял свят. Проф. Долеруп е автор на над 200 статии, студии и книги върху творчеството на Ханс Кристиан Андерсен, Братя Грим,

Андерсен и неговата фамилия

Уилям Шекспир, както и по теория на превода. Бил е лектор и хонориран преподавател в много чуждестранни университети

във Великобритания, САЩ, Китай и Южна Америка.

Неговото гостуване в нашия университет бе съчетано и с представянето на отпечатаните първи и втори том от общо тритомното издание на „Събрани приказки и разкази“ на Андерсен от издателство „Ентусиаст“. Появата на тритомника може да се нарече културно събитие. За пръв път у нас произведенията на Ханс Кристиан са преведени не от език посредник, а направо от датски (преводач е Петър Милков Петров). Текстовете са неадаптирани – от оригинала, одобрен за публикация от самия автор (затова понякога ни се струват много различни от обработените Андерсенови приказки, които помним от детските си години). Изданието включва и новооткрити произведения, които читателите по света все още не познават, както и илюстрациите на Вилхелм Педерсен, направени за първото отпечатване на събраните съчинения на автора в Дания от средата на XIX век.

ПУ е част от Националната пътна карта „Съхранение на енергия и водородна енергетика“

Лабораторията по биохимия към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ стана част от Националната пътна карта за разпределена научна инфраструктура „Съхранение на енергия и водородна енергетика“ (НИ СЕВЕ) като обособен участник в интегрираната тематична лаборатория „Водородна енергетика с възобновяеми енергийни източници“. Проектът с ръководител д.б.н. Йолина Хубенова, финансиран от Министерството на образованието и науката, е с продължителност 5 години. Целта на проекта е обединяване на научните центрове в страната, работещи в областта на производството, съхранението и използването на енергия от възобновяеми енергийни източници.

В Лабораторията по биоелектрохимия вече 11 години се развива технологията на биогоривните елементи. В резултат са публикувани над 70 научни статии, както и самостоятелна глава в *Британската енциклопедия* на издателство Elsevier, които са с общ импакт фактор 80, цитирани от водещи учени в света над 350 пъти. Биогоривните елементи са електрохимични източници на ток, в които като биокатализатори се използват живи микроорганизми. В процеса на окисление на субстрати, включително отпадни продукти от органичен и неорганичен произход, част от произведените електрони се превръщат в електрическа енергия, което превръща биогоривните елементи в устройства за едновременно генериране на ток и биоремедиация

Лекцията на проф. Пламен Атанасов премина при голям интерес

с разнообразно приложение. Една от заслугите на научния колектив е оценката на приноса на метаболитните процеси към процесите на екстрацелуларен електронен пренос както при прокариоти (бактерии), така и при еукариоти (дрожди, растения).

На 7.11.2018 г. по покана на

екипа на НИ СЕВЕ проф. Пламен Атанасов изнесе в Пловдивския университет лекция на тема „Функционални нано-материали за био-електрохимични устройства“, което бе първото публично събитие по изпълнение на целите и задачите на проект НИ СЕВЕ. Проф. Пламен Атанасов е професор в Университета в Калифорния, Ървайн, и

2018 г.), вицепрезидент на Международната електрохимична асоциация International Society of Electrochemistry (2015-2017), лидер в Националната академия на изобретателите.

Посещението на световноизвестния и признат учен проф. Атанасов в Пловдивския университет открива нови възможности за съвместни разработки между двата университета както за активно сътрудничество в научноизследователската и образователната дейност, така и за участие в нови мащабни научноизследователски проекти, финансирани от различни международни програми.

„Пловдивски университет“

съосновател на катедра „Химично и биомолекулно инженерство“, асоциирана с Националната лаборатория „Лос Аламос“ повече от 20 г., почетен професор на Българската академия на науките, директор на Центъра за микроинженерни материали към Университета на Ню Мексико (UNM), Албакърки, САЩ (до

Посланикът на Малта гостува в Университета

На 15 ноември 2018 г. в Пловдивския университет гостува Н. Пр. Лино Бианко – посланик на Малта в България и Румъния. Той е дипломиран по философия и хуманитарни науки, архитектура и строителство, индустриална геология и история на архитектурата в университета на Малта, Лейсестър и Лондон. Член е на Кралското дружество по изкуствата (Лондон) и Геологическото дружество (Лондон), на Малтийска асоциация по архитектура и строителство, има присъдена титла на Европейски инженер от Европейската асоциация на националните инженерни асоциации. Лино Бианко е редовен член на академичния състав на катедрата по архитектурен и градски дизайн към Факултета по изграждане на

околната среда в Университета на Малта, където преподава история на архитектурата и градоустройството, история и теория на архитектурата и е ръководител на архитектурни проекти и дисертации, свързани с историята и философията на архитектурата.

Визитата му бе по покана на катедра „История и археология“ към Философско-историческия факултет. Той бе представен от доц. д-р Валентин Петрусенко. Пред студенти и преподаватели посланикът изнесе в Университетската библиотека лекция на тема „Кирил и Методий: носители на паневропейския дух на България“.

Той очерта предпоставките за появата на Кирил и Методий в исторически и културен аспект. Те са типичен пример

за културна дипломация, преди още да има такова понятие. Делото им се ценят най-вече заради създаването на славянската азбука, но не по-малко ценно е тяхното разбиране за толерантност в християнския смисъл, когато оспорват догмата за езичите, на които може да звучи божие слово. Неслучайно мисълта им за единство в многообразието беше приета като девиз, а те самите бяха избрани за съпокровители на обединена Европа.

Лино Бианко направи анализ на отделните елементи на културната дипломация, която между България и Малта се развива много добре. Сред най-важните точки той отбеляза уважението към културното различие, диалога и взаимното доверие. Българската общност

на острова е третата по численост и наброява около 6000 души, затова държавата се е ангажирала с редица съвместни инициативи, които отново са свързани със Солунските братя. Тяхното име носи българското неделно училище в Ла Валета, около 11 май има официално честване, което преминава под патронажа на президента на Малта, който предоставя своята резиденция за провеждането, и като негови лични гости се канят известни представители на българската култура. Всяко българче трябва да заведе на празника един свой малтийски приятел.

В края на срещата Н. Пр. Лино Бианко благодари за гостоприемството и отговори на поставените въпроси.

„Пловдивски университет“

На лятна практика в село Свежен. Мисия „Изследовател“ – кога, как и защо?

Богомила АНДРЕЕВА – 3. курс, спец. „Етнология“

Студенти от настоящия 3. курс и преподаватели от катедра „Етнология“ към Философско-историческия факултет завършихме ползотворно академичната 2017/2018 година с традиционната за специалностите „Етнология“ и „Социална антропология“ лятна практика. Тази година тя се проведе в периода 9 – 15 юли в неизследван досега терен – с. Свежен, общ. Брезово. Темата на практиката бе свързана с т.нар. *Ethnologia Montana* („Етнология на планината“), която включва етнологички и антроположки изслед-

ващите артефакти, с което осъществихме един пълен изследователски проект – принос за хуманитарните дисциплини, които изучаваме. Приложената на практика методология доведе до успешен резултат в академичната работа между етнологи и антрополози.

Темите, върху които работихме, бяха: „Национални, местни и семейни герои през призмата на колективната и семейната памет в с. Свежен“, „Образ и живот на партизанина Груд Георгиев в колективната памет на свеженци“, „Църковният живот по времето на социализма в с. Свежен“, „Живот и дело на свещениците от с. Свежен и образът на Филип Балтов“,

Част от участниците в лятната практика по време на теренни изследвания

вания в планински район. Целта бе да се направи проучване с акцент върху миналото, настоящето и бъдещето в с. Свежен, което да допринесе за съхраняване и развитие на материалната и духовната страна на местната селищна култура. Работихме в тематични направления като селищна история (проучване на предания, легенди и разкази за мястото), исторически личности, родова и колективна памет за процеси и явления в общността, занаяти, културно наследство, институции, делници и празници, чествания, потенциал за развитие на селото и др.

Мисията на младия ни изследователски екип бе радушно приета лично от кмета на село Свежен – г-н Христо Енков, както и от неговата съпруга – датчанката Дороти Енкова, която е секретар в местното читалище. Още първия ден ни въведеха в атмосферата на селото. Запознах ни с богатата местна история и културните забележителности, сред които са къщата музей на полк. Владимир Серафимов – паметник на културата с национално значение, стоте автентични къщи на Свежен – част от АИР „Свежен“, църквата „Свети апостоли Петър и Павел“ и т.н.

Седемте дни на терен събирахме, записвахме и анализирахме разказите на местното население, правихме фото- и видеодокументация, търсехме

„Махали и пазари в с. Свежен“, „Начините за комуникация преди и днес в с. Свежен – съобщения и пощи“, „Занаяти и изкуство в с. Свежен“, „Личният мотив да останеш/да се върнеш в с. Свежен, пречупен през индивидуалната история. Разликата между пространствата „град и село“, „Туризмът в с. Свежен“.

За успешното и професионално справяне със задачите допринесоха и нашите научни ръководители, преподаватели – експерти в сферата на етнологията, антропологията, културното наследство, архивите и фолклора, в лицето на доц. д-р Кр. Кръстанов, доц. д-р Р. Пенджекова, гл. ас. д-р Б. Петкова, гл. ас. д-р Е. Стоилова.

Наред с работния процес имаше време и за забавление. Вечер, когато приключеше антроположкият ден, настолните игри и емоциите на терен бяха основни мотиви да се съберем заедно около масата и просто да разпускате. Балансът между работата и удоволствието все пак е „златната среда“, която всеки сам успя да намери.

РАБОТАТА НА ТЕРЕН И ЗАЩО ТЯ Е ВАЖНА ЗА БЪДЕЩИЯ ЕТНОЛОГ/АНТРОПОЛОГ

Етнологи и антрополози съвместно работим в сферата на хуманитарните науки. Нашата работа е с акцент върху човека като носител на живата памет заедно с неговите бит, култура, празници, обичаи, традиции, вярвания и др. И за да стане това реалност, излизаме от рамките на теорията, за да се пренесем в практиката – на антроположкия терен. Теренът е онова място, на което ние, етнологи и социални антрополози, прилагаме различни количествени и качествени методи, провеждаме изследване с представители на дадена група (местна, етническа, религиозна и т.н.) – провеждаме интервюта, наблюдаваме обичайния или празничния живот на групата, проследяваме ритуалите ѝ, описваме всяка характерна за нея особеност, онагледяваме всичко това чрез заснемане на снимки и видеоматериал. Теренът е топосът, на който поетапно стигаме до отговорите, които търсим за културата на една общност. Той е онзи мултикултурен

ареал, който дава темите и проблемите, които „чакат“ да бъдат изследвани. За нас е не просто важно, а задължително да се докоснем до живия терен такъв, какъвто е. Това всъщност ни прави изследователи – сами да потърсим, сами да открием, да обобщим, да анализираме човека в заобикалящата го среда.

Тук сблъсъкът с трудностите дори е задължителен! Благодарение на тях нашето развитие като хора на науката е един насочен процес, а не просто еднократно действие.

С всяко едно отделно изследване ние обогатяваме социалната сфера с една нова интерпретация на зададените въпроси, на поставените проблеми. Новият прочит, пречупен през антроположка призма, решава казуси, разширява нашата картина за света, допринася за научно-изследователската дейност и дава нещо повече на света.

Теренната работа е цялото онова приложение на всичко, научено от лекциите. Тя ни изважда от университетските зали, за да ни направи повече от теоретици и да ни усъвършенства като научни работници. Също така ни среща с хората такива, каквито са – естествени, непринудени, със своите грижи и неволи, със своите чудати разкази за един нов свят. Този свят ние трансформираме в етнологичка/антроположка работа, защото това е нашата мисия. На терен търсим автентичния наратив в неговия най-чист вид и затова за нас няма една „абсолютна истина“. Колкото хора – толкова и мнения. Гледните точки варират. Ние ги предаваме от хората и за хората и така творим. Творим наука!

ОТ
ПЪРВО
ЛИЦЕ:

Студент от ПУ се включи в академичния живот на италиански университет

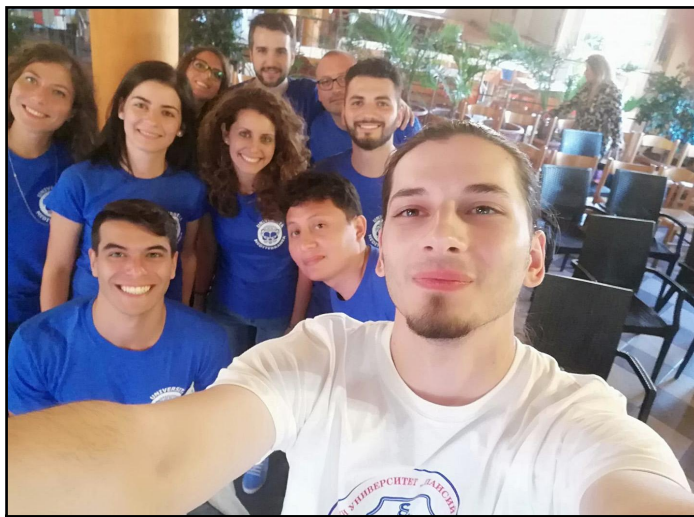
Рангел ТЕРЗИЙСКИ

Заминаването ми в Италия беше естествено продължение на проведената през август в Пловдив българо-италианска правна кръгла маса със студенти и преподаватели от ЮФ на нашия университет и от Средиземноморския университет в Реджо Калабрия. Очаровани от страната и университета ни, италианските гости отправиха покана за международната конференция, посветена на сегашното състояние и бъдещето на европейското частно право, на която имах удоволствието да участвам в края на месец септември 2018 г. в Реджо Калабрия.

Главен организатор на събитието е проф. Анджело Виланизи Фераро, директор на Международния изследователски център по правата на човека и ръководител на магистърска програма по европейско частно право, всички в рамките на Средиземноморския университет. В този университет се провеждат конференции по темата ежегодно и би било чудесно следващия път да има по-голямо българско участие. На конференцията свои доклади представиха преподаватели от множество испански и полски университети (Автономния университет на Барселона, Университета на Кордоба, Университета на Сантяго де Компостела, Университета на Катовице, Краковския икономически университет, Краковската академия „Анджей Модржевски“ и др.). Разискваната тематика беше изключително разнообразна. Сред заглавията на докладите може да се посочат „Понятието

Казвам се Рангел Терзийски, на 22 г. Студент съм по право от 2015 г. Сега съм в четвърти курс, редовно обучение, като започнах следването си в друго висше училище, но от втората година предпочетох Юридическия факултет (ЮФ) на ПУ, за което много се радвам. В свободното си време обичам да ходя на планински походи и да се наслаждавам на природата.

ВИЗИТКА

Рангел Терзийски заедно с италиански колеги

за потребител в европейското и полското частно право“, „Бъдещото развитие на трудовото право в ЕС“, „Последици от липсата на уредба на отделни хипотези на рекламата“ и др. Конференцията се проведе в 3 дни, през които интензивната научна програма беше допълнена с интересни културни занимания като караоке и шоу на таланти, където се изявяваха всички участници. На караокето преподавателите от различните държави изпълняваха химна на своята държава. За мен беше огромна чест да изпълня „Мила Родино“ и да приема комплименти за изпълнението и за самата творба. Забелязах голям

интерес към България и доста добри познания, особено от полските колеги, за обстановката в държавата ни сега и в исторически план.

Освен с конференцията престоят ми в Калабрия беше наситен и с други занимания. Домакините ми дадоха възможност да преподавам английски език на студентите по право от Средиземноморския университет. В началото на занятията дискутирахме проблемите при свободното говорене и най-честите грешки при писането на английски език. Удоволствието от свършената работа е пълно, когато виждаш, че си бил полезен и благодарение на

твоите пояснения те няма да допускат същите грешки. Следващите ми упражнения бяха за английската правна терминология. Поставях им задачи да обяснят на английски някои юридически термини, което за тях беше предизвикателство, но щом се сетеха за италианския еквивалент на термина, много бързо даваха отговор. В допълнение дискутирахме отделни избрани от мен решения на Европейския съд по правата на човека, с чиито езикови версии на италиански и на английски студентите първо трябваше да се запознаят и след това да ги представят и анализират. За мен възможността да преподавам беше изключително полезно изживяване, защото бях от другата страна на университетската катедра.

По време на петдневния ми престой успях да посетя страхотни места в Южна Италия. Други оставих за по-нататък, тъй като определено възнамерявам да се върна, но този път си пожелавам да е с повече студенти и преподаватели от нашия университет!

Равносметката след пътуването ми е много добра. Представих страната ни като играеща ключова роля в международните отношения на Балканите през последната година. Представих града ни като културен център и с радост бих посрещнал гости от чужбина – надявам се да е по-скоро. Представих университета и факултета ни като „ковачница на бъдещето“, защото чрез знанието, което те ни предоставят, ние градим не само своето бъдеще, а и бъдещето на следващото поколение!

➔ От стр. 20

ВИДИМИ НА КАРТАТА? ДА СЕ ПРЕДСТАВИМ НА СВЕТА!

По повод на успешно свършената работа през нашето етноложко/антроположко лято през месец декември ние, студентите от специалностите „Етнология“ и „Социална антропология“ – вече 3. курс, индивидуално ще презентираме изследователските проекти под формата на научна конференция. Преподаватели и колеги ежегодно са част от събитието, което ще е водещо в календара на Философско-историческия факултет. За любопитните – следете сайта на Факултета www.logos.uni-plovdiv.net и фейсбук страницата **Философско-исторически факултет ПУ „Паисий Хилендарски“**.

Следващите редове представят откъси от личните мнения на колегите, осъществили теренните проучвания. Запазвам техните инициали, но предавам думите им без каквато и да е намеса.

Б.А.: „Лятната практика е една добра основа за бъдещото ми кариерно развитие. Етноложкият терен съгради у мен умения, които дотук бяха форма на знание. Полезно и приятно е да практикуваш това, за което слушаш в час! Мотивиращо е.“

Б.Б.: „Моят интерес беше насочен към занаятите в селото, какви са били и дали още съществуват днес. Макар че имаше трудности, като първи опит успях да се срещна с добри и интересни хора. Някои споделиха вълнуващи истории, с други беше по-трудно. Натрупах полезен опит.“

Б.И.: „Лятната практика беше емоционална, свързана с изграждането на нови приятелства. В професионален план най-основното за мен беше създаването на „системата Иванов“, която благодарение на колегите и колективния дух проработи.“

Г. И.: „Хората са интересни същества, попитай ги – ще ти кажат много!“

Иван Болен – студент по актьорство в ПУ:

Искам да запаля у хората жаждата за култура

– **Какво е предизвикателството да се учи актьорство за драматичен театър в ПУ?**

– Може би условията в началото, когато започнах да уча. Тогава нямаше достатъчно зали и всичко беше сбито. Нямаше достатъчно часове по основните предмети. Нямаше свободни зали, в които да репетираме допълнително, и ни се налагаше да се събираме по кафенета, по паркове, по квартири. Но от миналата година имаме нова зала на Учебния театър в Нова сграда, благодарение на което вече разполагаме с пространство и два пъти повече време за репетиции. Това е чудесно, благодарни сме на всички, които не пожалиха сили и труд да имаме такова удобство.

– **Вие сте от класа на доц. д-р Леонард Капон? Какво ви дава той?**

– Това е човекът, който трябва да те шлифова. Да изгради, да надгради артиста в теб, да даде една огромна част от себе си и ти да я приемеш. Имам огромната чест мой преподавател да е доц. Капон, един изключителен човек. Той ни учи как чрез изграждането на образа и това как той мисли, да се пораждаат действията, благодарение на което няма как два образа да имат едни и същи действия, едни и същи оценки, да правят един и същ мизансцен.

– **Кои бяха най-трудните моменти през отминалите 3 учебни години?**

– Които ти се случват за първи път – новият текст, новата пиеса, новият образ, новите знания и това как да ги приложиш на практика.

– **А какво ти беше най-лесно през тях?**

– Може би физическата подготовка, сценичните движения: бой, падания, ритмика, фехтовка, пластика.

– **С какво се обогати?**

– С много неща, с това, което съм в момента. В средното училище не бях много редовен и ученолюбив ученик. Гледах само как да завърша, да си взема дипломата и след това да се хвана някъде на работа, за да изкарвам пари. Но винаги ме е привличало актьор-

Само след няколко месеца Пловдив ще бъде Европейска столица на културата. В регионален, национален и международен план градът ни ще приеме стотици културни дейци в препълнен календар от форуми, кой от кой по-значим. Не по-малко важен е и фактът, че Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ предоставя възможността за обучение в няколко професионални направления, непосредствено свързани с културата. Едно от тях е така предизвикателната специалност „Актьорство за драматичен театър“. В следващите редове ви представям блицинтервю с четвъртокурсника Иван Болен, който заедно с колежите си вече мисли за дипломирането и своята професионална реализация.

Актърът Иван Болен заедно с колежки в Учебния театър на Пловдивския университет

ството, участвах в читалищни театрални проекти. Няколко години след като завърших средно образование, работих като шофьор на камион. Това ми доставяше удоволствие, защото много обичам да пътувам и бях превърнал хобито си в професия. И така един ден, докато си карах, започнах да се питам какво би станало, ако стана актьор? Казвам си – не, няма как, то там има много текст, постоянно трябва да чета, да помня всичко: думи, движения, кога сядаш, кога ставаш, да не объркаш нещо. И така се отказах. Но не след дълго време тези въпроси пак започнаха да изплуват в съзнанието ми. И се навих. Да, навих се да кандидатствам. Подготвих материалите и се явих на кандидатстудентския изпит, мислех си, че ако не ме приемат, значи не е за мен и после няма да ме е яд, че не съм опитал. А те взеха, че ме приеха, и то на едни от първите места, и тогава си казах: „Я, това може да е моят път!“. Притеснявах се за нещата, които изброих по-горе, но се оказа напълно

различно. Думите и движенията не трябва да ги помниш, те са вътре в образа. Ти трябва да знаеш само пътя до образа. Може би това ако усвоя, ще съм най-богатият артист.

– **Какви са гафове, които си правил по време на представление, и как си излязъл от тях?**

– По време на едно представление се разсмях, играех човек с крива физиономия и устните ми трябваше да стоят накриво – тогава горната устна започна да трепери, за да замаскирам гафа. Трябваше да измисля начин, който да провокира този тик на устната. На места се получаваше, но те бяха много малко и в крайна сметка се беше разбрало, че съм се разсмял в началото. Дори прехапването на езика, за да не се разсмееш, не свърши работа. Само дето два дни след това ме боля езикът. (Смее се.)

– **Публиката каква искаш да я виждаш?**

– Удовлетворена. Радостна. Съпреживяла случилото се на сцената. Открила във всеки един образ нещо за себе си.

– **Какво прави студентът актьор извън лекциите и репетициите?**

– Продължава да се учи, да се обогатява, да наблюдава, да размишлява защо даден човек е постъпил така, а не иначе. Да взема от хората по нещо. Веднъж видях човек, който се поклащаше по един странен начин. Не ми направи тогава толкова голямо впечатление. После ми се наложи да използвам някакво поклащане и веднага ми изникна в главата този спомен и го използвах.

– **Как стартира последната ти академична година?**

– С представление. И работа върху нова пиеса. Няма как да издам коя, за да бъде изненада за нашата публика.

– **Мястото на актьорското майсторство като част от културата на младия човек?**

– Това само ще го обогати. Ще се научи на работа в екип. Ще му развие въображението. Ще го научи на отговорност. Ще се научи да се забавлява. Ще се научи да показва емоцията си.

– **Пожеланието ти, след като се дипломираш?**

– Да имам много срещи с публиката. Да изградя много образи, и то все различни. Да обогатявам себе си и публиката с представления. Да успя да запаля у хората жаждата за култура. Да могат поне веднъж седмично да ходят на някакво културно мероприятие – дали театър, дали изложба, дали представяне на нова книга. Да провокирам хората да се търсят едни други, да имат нужда от нови срещи с различни хора, от нови запознанства, от нова емоция, а не само да стоят пред телевизора, пред компютъра, пред телефона. Да търсят места и хора, с които ще изпитват различни емоции и ще създават безброй спомени!

– **А за твоите колеги състуденти?**

– Пожелавам на колегите си да покорят възможно най-много български и чуждестранни театрални сцени. И като ги покорят, да се обадят да почерпят! (Раздава целувки на колежките си до него.)

Интервю на Иван КЪРЧЕВ

Проектът „Сензорна етнография на града“ – да се поставим на мястото на „другия“

Д-р Светослава МАНЧЕВА

„Сензорна етнография на града“ е първият по рода си научно-приложен проект, разработен и осъществен от млади изследователи от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Проектът с ръководител доц. д-р Меглена Златкова и членове на екипа: д-р Надя Танева, д-р Анелия Авджиева, д-р Светослава Манчева, докт. Мария Славчева и докт. Петя Петрова, е финансиран от отдел „Научна и приложна дейност“ към ПУ. Целта на проекта, реализиран в рамките на 2017 – 2018 г., беше да се изследва и опише как сетивата и сензорността се използват в отношенията между институциите и хората със затруднения. Проектът е подкрепен от Университета Лион 2, Франция.

Сензорната етнография е подход в етнологията и антропологията, който предполага работа на терен. Това включва разговори с хора, наблюдение на техните взаимоотношения и техните културни модели. В този проект теренът е градът като общо място за живеене, с акцент върху сензорността на града, която показва всички не само видими, а по-скоро невидими връзки, които свързват градските обитатели. Освен възприето за доминиращо сетиво – зрението, ние използваме и другите си сетива в контакта с града, т.е. чуваме, докосваме, помиришваме града. Проектът акцентираше специално върху градския жител и институциите. Всекидневният живот често включва общуване с различни институции. В тази комуникация се появява нуждата от разбиране на начините на взаимодействие и употребата на сензорна и сетивна информация. В някои институции хората с различен тип сензорни увреждания попадат в ситуации на неразбиране, понякога и на невъзможност да упражняват гражданските си права. Екипът по проекта е ориентиран върху работа на терен в две институции: Дирекцията за социално подпомагане и Националният център за рехабилитация на слепи (НЦРС) в Пловдив, в които е наблюдавана комуникацията между институциите и гражданите. Освен научни проектът си постави и силно приложни задачи. Изминалите събития показват някои от тях.

През пролетта на 2018 г. беше проведена кръгла маса на тема „Институциите в „диалог“ с гражданите с увреждания“, на която бяха поканени хора от институциите и граждани. Думата диалог е в кавички, защото екипът по проекта наблюдава затрудненията, основаващи се на различната сензорност на гражданите в комуникацията с институциите. А също и на трудностите, които социалните служители изпитват, заедно с неумението им да бъдат достатъчно сетивни зара-

Студенти и преподаватели влизаха в специално оборудваната „приемна“, за да се поставят на мястото на хора със зрителни затруднения

ди липсата на специализирано обучение за работа с хората с увреждания. По време на кръглата маса бяха дискутирани достъпността и ролята на сетивата и сензорността във взаимодействието между институции и граждани със затруднения. Във фокуса бяха политиките, които се прилагат спрямо хора със зрителни затруднения, и начините, по които сетивата могат да присъстват при работата с хора със зрителни затруднения. Един от важните резултати на кръглата маса беше обсъждането и формулирането на решения и предложения по темата.

На 30 октомври 2018 г. беше проведена международна конференция с темата на проекта, в която взеха участие изследователи от България и Франция. Бяха представени доклади с изследователски подход към града през сетивата и сензорността. Събитието създаде пространства за обмен и диалог, които очертах възможни полета за изследване и прилагане на сензорната етнография като подход към града и неговите пространства, сензорността и сетивността, субкултурни общности, институции, хора със затруднения, всекидневен живот и др. Представените доклади ще бъдат публикувани в сборник с научни текстове.

По време на конференцията беше открита интерактивна сен-

зорна изложба, която представя приложния характер на изследователския проект и която интерпретира взаимодействието между хора със зрителни затруднения и институции. На изложбата всеки може да се постави на мястото на човек със затруднения или пък на социален служител. Изложбата представляваше дървена квадратна конструкция, която имити-

могат да извършат тези дейности самостоятелно, не могат и да помолят социалния служител да го направи вместо тях, тъй като по закон той/тя няма право да попълва никакви документи на гражданите. В този случай зрително затрудненият е принуден да се довери на случаен гражданин, предоставяйки му личната си карта. С някои подобрения

приемна. В нея има две отделения – едното е само за служители, а другото – за граждани, които ще използват услуга. Осигурени бяха аудиоинструкции, които водят посетителя в различните сензорни задачи. Поставен бе и набор от различни миризми, които в резултат от изследването се посочиха като най-често срещани в приемните на институциите. Целта беше всеки да може чрез сензорни задачи да осъзнае трудностите и при двете страни. Например, за да изпитат преживяванията на човек със зрителни затруднения, една от задачите на посетителите беше да попълнят документи със завързани очи. Следвайки аудиоинструкциите, той/тя трябваше да премине задачите с помощта на специално изработен шаблон, който улеснява попълването на документи на хора с различни зрителни затруднения.

Сетивата и сензорността могат да бъдат от полза за хората със затруднения и взаимодействието им с институции, когато институциите „станат“ по-сетивни. Нужно е материалната им база, като офиси, приемни и др., да бъде по-достъпна по сензорен начин и за хората със затруднения. Например в случаи, когато хората със зрителни затруднения трябва да попълнят своите документи, да подпишат някакви социални услуги. Те не

в средата на институциите това може да се промени. Например могат да се монтират релефни ориентири, като ленти и первази, които да помогнат в ориентирането в средата. Често се използват мобилни устройства и приложения, които да улесняват ориентирането в градска среда, защо да не се приложат и в една институция. Друг пример е да се използват шаблони за попълване на данни в декларациите, да се поставят звукови инструкции или други подобни сензорни устройства, които да насочват зрително затруднения и така да бъде по-независим и да упражнява гражданските си права. Изложбата представя двете гледни точки – на служител и на гражданин със затруднения, като не привилегирова едната позиция пред другата, а изгражда диалог между двете, така че да се постигне по-добро разбиране и комуникация. С тази изложба екипът на проекта призовава да се поставяме по-често на мястото на „другия“, защото това ще ни помогне да живеем по-добре заедно.

Екипът по проекта изказва специални благодарности на г-н Стефан Данчев – директор на НЦРС – Пловдив, и г-жа Надя Танева – директор на дирекция „Социално подпомагане“ – Пловдив, както и на техните служители за съдействието, което оказваха в реализирането на проекта.

В началото на лятото загубихме един колега, който в продължение на половин век отдаваше знанията и опита си на студентите – доц. д-р Агоп Сренц. Заради тази дейност заслужава да му отдадем почит и уважение.

Преди двадесетина години в моя книжка с впечатления за някои събития и личности от „биографията“ на Университета нарекох доцент Сренц „Агоп – моята слабост“. От съдържанието на откъса ставаше ясно, че Агоп по-скоро е моята гордост. Ето обяснението защо го отделях от останалите колеги: „Безразлични и уравновесени хора на земята има много. За разлика от другите Агоп вършеше всичко с възторг. Е, на много колеги това не се харесва и му търсят кусурите, а такива той има много. Най-големият му недостатък е, че е всеотдаен, т.е. разпилян – по всяко време е готов да бачка за другите.“

Според мене в обществото винаги са преобладавали равнодушните хора. Това е обуславяло съществуването на едно перманентно явление, на което историците не са отделяли нужното внимание – винаги и навсякъде е действал един тих, но мощен „заговор на равнодушните“.

Слагам този израз в кавички, защото съм го заимствал от книгата на известния полски (и руски) писател Бруно Ясенски (1901 – 1941 г.). Още заглавието и мотото под него определят пагубната роля на въпросното „явление“: „*Не се бой от враговете си, в най-лошия случай те могат да те убият. Не се бой от приятелите си, в най-лошия случай те могат да те предадат. Страхувай се от равнодушните – те не убиват и не предават, но само с тяхното мълчаливо съгласие на земята съществуват предателствата и убийствата*“.

Изглежда, за управляващите винаги е било изгодно да имат равнодушни поданици, за да могат по-лесно да ги управляват и манипулират. В действителност тяхното съществуване е парализирало прогреса.

Спомням си много случаи, в които Агоп не съдържаше своите разбирания и емоции и открито ги проявяваше на публични места.

На един коктейл в София той използва присъствието на министъра на енергетиката, застана на пътя му и публично му заяви своето несъгласие с политиката спрямо АЕЦ „Козлодуй“.

На митинг в центъра на Пловдив, организиран в защита на АЕЦ „Козлодуй“, нарушавайки сценария, Агоп се качи на трибуната и публично се разграничи от мнението на председателя на Българското ядрено дружество, като демонстративно разкъса получената от него поздравителна новогодишна картичка.

Преди няколко години изпрати лично писмо, без да ангажира никого, до министъра на външните работи, в което осъждаше неговото поведение.

На редица събрания, семинари и симпозиуми той спонтанно реагираше и изразяваше несъгласието си с изказани идеи и мнения, които според него бяха несериозни и необмислени.

Агоп не беше от мъроморещите хора, които изказват своето мнение само когато се „шушука“. Неговите изяви бяха открити. Без да ги прецизирам и оценявам, мога да заявя, че може би той не винаги беше прав, но винаги беше прав.

Агоп израсна пред очите ми. Той постъпи в университета с първия випуск, само че с малко закъснение. Поради сложната международна обстановка министърът на отбраната беше задържал военнослужещите младежи няколко месеца след двегодишната им служба. През януари 1962 г. в университетите се появиха десетки момчета, някои дори още с военните си униформи. Сред тях беше и Агоп Сренц.

По време на следването Агоп прояви някои свои качества – любознателност и желание да се включва в експериментална работа. Той не блестеше със знанията си, а с готовността да ги прилага, когато е възможно. Включваше се в измерванията, които ние провеждахме, дори съдействаше за дооборудването на катедрата с инструменти, като носеше някакви „чаркове“ от дюкяна на баща си. Когато през зимата на 1964/1965 г. провеждахме изследвания в

Жалейка по приятел

Освен университетски преподавател Агоп Сренц беше професионален водолаз в продължение на почти 50 години и е спасил много хора

пловдивския Стъкларски завод, Агоп беше част от студентския екип, който ни помагаше. Включи се в първия за университета спецкурс по космични лъчи, ръководен от доц. Л. Митрани.

Първият випуск студенти беше славен с това, че ние, асистентите, се сблизихме много със студентите и много от празниците преживяхме заедно. Спомням си как се разделихме през май 1965 г. Това беше единственият случай, когато студентите ни носеха на раменете си и ни хвърляха във въздуха, в съпровод от веселите възгласи на момичетата.

Задължителното по онова време разпределение по местоработата след завършването на следването „изпрати“ Агоп Сренц в с. Подкова, Кърджалийски окръг. Същата есен (1965 г.) аз заминах на 9-месечна специализация в Московския университет. В стремежа да споделям преживяванията си в Москва, аз изпращах картички не само на близките, но и на много познати от университета. Такава картичка съм изпратил и на Агоп в Подкова. По-късно от него научих, че тази картичка е предизвикала големи вълнения в селото – местен учител получава картичка от Москва! Агоп си спомняше с умиление този факт. За мене, тогава неподозирал ефекта от действието си, то е било израз на хубавите впечатления и уважението към доскорошния студент.

Това отношение беше потвърдено през следващите години. През 1967 г. беше създадена Централната научноизследователска лаборатория (ЦНИЛ) за подпомагане на експерименталните изследвания. Проектираше се към нея да се създаде и радиохимична лаборатория, за която ние трябваше да намерим подходящ човек.

Без колебание решихме, че такъв е младият ни колега Агоп Сренц. Задължителното двегодишно разпределение беше изтекло и ние го поканихме да заеме мястото. Въпреки че възнаграждението беше по-малко от учителската заплата, той прие и постъпи на работа при нас. Радиохимичната лаборатория беше на първия етаж в сградата на Катедрата по атомна физика, така че някак естествено Агоп бе приет като член на нашия екип.

Още през следващите месеци го изпратихме на специализация в Ядрения институт в София, за да усвои някои ядрени и радиохимични методики.

Минаха още няколко години. Когато през 1973 г. предприех мерки за разширяване на катедрата, поканих Сренц да участва в обявления конкурс за асистенти. Така вече официално той влезе в състава на катедрата. Още преди това на него му беше възложено да провежда лабораторния практикум по биофизика и това се превърна в негово основно задължение.

През 1975 г. изпратихме Агоп на специализация в Киевския университет, където той получи необходимата методическа подготовка по биофизика. Опит, който придоби там, той реализира при конструирането на ред прибори за биофизични измервания. Последователно от него бяха създадени:

- прибор за регистриране на механичната активност на гладки мускулни тъкани;
- постановка за определяне на електрокинетичния потенциал на микроорганизми;
- прибор за определяне на концентрацията на дрожди;
- прибор за определяне на йонни токове през клетъчна мембрана на гладка мускулна тъкан;
- прибор за измерване на потенциала на Хил и др.

Успоредно с тази дейност Агоп участваше и в конструирането на радиометрични прибори с екипа на Катедрата по атомна физика – дебеломери, нивомери, дозиметри и др. Той започна редовно да участва в конференциите по биомедицинска физика, микробиология, фармакология, а също в конференциите „Физика и производство“, „Физика и електронизация“.

Приборите, които катедрата създаваше, бяха внедрявани в различни заводи, а тези, създавани от Сренц, в специализирани

Озлобените часове на един поет

Стефан ПАМУКОВ

В края на XIX век се появява стихосбирката „Самотни часове“ на още неизвестен наш поет, която впечатлява преди всичко със силен народностен дух. По-късно той започва работа и върху няколко драматични произведения, които последователно изпраща в Народния театър – София, с надежда да се поставят на тази сцена, още повече че там артистичен секретар е неговият приятел Пейо Яворов. Те обаче не се приемат еднозначно, което дълбоко засяга техния автор, затова и в навечерието на 1912 г. пожелава на Яворов „една булка, една драма и едно дете, да види как се хранят деца“. След отхвърляне на една от пиесите, на която авторът възлага най-големи надежди, изпраща на Яворов и доста ядовито писмо, изпълнено с огорчение: „Пейо, проклетни да сте всички там в Народния театър. Накърненото честолюбие, вследствие жестоката игра, която ми устройхте; мизерията моя и на девет деца вследствие голямата неправда, която извършихте с мен, събужда у мен човекът – звяра-човек, когото досега аз не подозирах в себе си. Кипя от негодувание, два месеца кипя и не веднъж съм плакал...“.

В интерес на истината трябва да признаем неговата учудваща прямота и че той „пъклен кипещ“ копае между тях „разделна яма“. И още по-важно – ако можеше да се знае истинското битие на поета, който живее в безкрайна бедност, в убийствена сиромашия, би могъл да се избегне един позор. Запазена е снимка от това време с неговите девет деца. Вгледайте се внимателно в нея и вие ще вникнете в съдбата на един български поет от недалечното ни минало.

От значение е и друго – изведнъж този поет и драматург изнедава с коренно противоположна позиция спрямо Яворов, щом до него достигат нови вести. И отново пише, отново разкрива душата си, като покорява с още по-голяма искреност и топлота: „Пейо, днес

Деветте деца на Цанко Церковски

дойдох и научих, че ти още днес заминаваш с чета за Македония. Заминаваш и може би да не те видя... и казаното зло от мен... Пейо, прости за всичко! Прости, че зло време проживях и в бедствията си може би го прекалих и те огорчих незаслужено. Как много скърбя сега в тоя час за всичко и как това „всичко“ сега ми се вижда дребно пред онова, което ти, в тоя момент поемаш на плещи. Прости ми, лек път, добро виждане! Цанко“.

Да, това са думи на Цанко Церковски, който ни завеща освен стиховете си и богатата на реалистични тенденции пиеса „Луди-млади“, която той не доживява да види реализирана в постановка. Впрочем нито една негова пиеса не е играна по времето, когато Яворов е артистичен секретар. По-късно, отдаден на политическите борби, Цанко Церковски незаслужено лежи два пъти в затвора, откъдето излиза болен, сломен и както се твърди – спял. За жалост, новите поколения са чужди, напълно чужди на неговите дръзновения.

➔ От стр. 6

заведения: Медицинския университет в Пловдив, Института по физиология на човека – БАН (София), и др. В продължение на 10 – 15 години сътрудниците на тези звена правеха измервания с неговите прибори, публикуваха статии, пишеха дисертации. Ролята на Агоп в тези дейности се свеждаше до обслужващо лице. До известна степен това се дължеше и на отсъствието на научен ръководител по биофизика при нас, който да канализира дейността на Сренц.

Тези обстоятелства ми дадоха основание през 1990 г. да предложа на Сренц да оформи дисертация по ядрено приборостроене – направление, в което той активно участваше. Аз и колегата инж. Антон Петров се ангажирахме като негови научни консултанти и помогнахме за бързото оформяне на дисертацията. Защитата мина успешно в Специализирания научен съвет по ядрена физика в София. След няколко години естествено последва и хабилитирането на Сренц.

Повече от 30 години Агоп Сренц четеше лекциите по биофизика на студентите от специалността „Биология“. Своя горещ темперамент той пренесе и в преподавателската си дейност. Свидетел съм бил как се стреми да компенсира своя грозен почерк на черната дъска с красиви обяснения на биологичните явления и обекти.

Агоп беше възискателен към студентите. Но той проявяваше своята възискателност в стремението да ги накара да се убедят в своите възможности и в своите знания. Той ги изпитваше по няколко часа, за да изтъргне повече знания от тях. Лекомисленият преподавател може още след половин час изпитване да пише „мечтаната“ (в този момент) тройка. Агоп не беше такъв.

Дали беше справедлив в оценките, не зная, но явно успехът по биофизика е бил по-нисък от средния за специалността, което даде основание на деканското ръководство на Биологическия факултет да обяви биофизиката за „барьерна“ дисциплина. Като главен виновник за това беше обявен Сренц, което много му тежеше, защото никой не се интересуваше от програмата му, от качеството на лекциите му, а само от „успеха“ на студентите.

Като споменавам за привързаността на Агоп към Университета, си спомням една негова постъпка по време на окупационната стачка на студентите през 1990 г. Със съгласието на колегите, като ректор, бях подписал споразумение със стачния комитет временно да не влизат в сградата преподаватели и служители. Един ден при мен дойдоха студенти и се оплакаха от поведението на колегата Сренц, който насилва влязъл в университета (според очевидци той дори е

Жалейка по приятел

повалил „охраната“ с юмруците си). Аз и на тях казах, после го споделих и във вестника, че като администратор осъждам поведението на Сренц, но като колега го одобрявам.

Агоп не беше вложил политически съображения в тази своя постъпка. Ние винаги сме смятали Университета за „алма матер“ („майка хранителка“). Никой няма право да ни лиши от тази синовна привързаност. Това обаче политически надъханите студенти не можеха да разберат. Не го разбираха и някои колеги, които очакваха от обещаната „демокрация“ да им подреди живота.

Агоп почина внезапно по време на един от многобройните си преходи между собственото си жилище и това на децата си. Остана ли рано без майка, той се грижеше за тях с цялата си обич.

Погребението му беше внушително – стотици хора, десетки венци, няколко оратори. Колежка сподели, че „сякаш се погребва министър“. Идва ми наум едно класическо стихотворение:

„Ненужни са ридания,
ненужни – празните хвалби
и тия жалки оправдания!
Съдбата спяла го уби!“

(М. Ю. Лермонтов)

Съдбата! Колко често се оправдаваме с нея и очакваме от нея справедлива присъда. А тя, съдбата, е непредсказуема и много често несправедлива.

Ние живеем в един вероятностен свят. Всеки момент с всеки от нас може да се случи нещо непредвидено. И не е толкова важно дали това „нещо“ е справедливо, или не. По-важно е какво сме направили, преди то да се случи – за хората, за близките си, за обществото.

През своя живот Агоп Сренц направи много:

- възпита децата си, като им осигури успешен старт в живота;
- няколко десетилетия предаваше знанията и опита си на студентите;

- години наред ръководеше успешно пловдивския клон на Българското ядрено дружество, Клуба на леководолазите в нашия град, местното Арменско дружество.

Не, съдбата не го осъди и не го уби! За пореден път тя ни предостави възможност чрез живота на един колега да преценим собствените си действия в полза на хората.

Проф. д.ф.н. Никола БАЛАБАНОВ

Градските разкази на проф. Бисер Дамянов

На 9 октомври 2018 г. в читалище „Възраждане“ беше открита изложба живопис на преподавателя в Педагогическия факултет на Пловдивския университет проф. д-р Бисер Дамянов. В анонса към изложбата галеристката Красимира Алексиева казва: „Градски разкази“ е изложба, носеща голяма изненада. Бисер Дамянов, рисуващ, графичен, от една страна, и прелестният илюстративен наив – от другата. Свежи игриви цветове, весело и позитивно настроение, летящи над града човечи, отлитащи на юг или разпръскващи детелини. Отдавна не бях се радвала така, както на тези усмихнати, по детски чисти и наивни картини“.

„Светлините на града“

Бисер Дамянов

Напълно споделям думите на Красимира Алексиева, бих добавил само, че тази изложба възплачва и една от същностите на твореца – да бъде свръхчовек. Но не свръхчовекът на Ницше, а личност – изпълнена с човечност. Между персонажите в тези картини тече диалог, който ни кара да се чувстваме съпричастни и съучастни в „градските разкази“, представени от художника, но и от поета Бисер Дамянов. Защо „разказите“ не са само демонстрация на владееенето на изобразителните техники, а ни провокират да ги „прочетем“ с въображението на душата си.

Тильо Тилев

Сигурно светулките са виновни! Не успях да закари-ча светлината им! Нито върху кибритена кутийка от детството, нито в някой усмихнат ъгъл на спомените – ония, детските. В тях още тичам с големите приятели от малките си години към бабината къща. Скътана между планината с борове и ливадата със светулките.

През стихийните дни на летните ваканции там провокирахме издръжливостта на родопската тишина. Накъсвахме я на парчета с нашите детски викове, а тя с мъдра усмивка ни гледеше отгоре, в прегръдката на небе и слънце. Накрая борове го отнасяха! По кората им дълбаехме разкривени букви и правилно прободени от стрели сърца, а борове търпяха с нахално самочувствие. То идваше от мира на вечност и увереността, че съзлите им от ранените кори ни даряват с борина. Даровете на планината и детството продължаваха и вечер. Лягахме върху дъхавите тревни ливадата, а светлината на светулки и звезди се сливаше в златна монета. Тя разпознаваше границата между небето и земята и сякаш плащаше разказа за живота, който ни чакаше.

Чакаха ни бабите и дядовците за вечеря, а сигурността, че те и къщичките са там заради нас, ни правеха богати, щастливи и специални! След вкусотиите на бабините родопски гозби излизяхме навън, слушайки мажорната песен на щурците. Тя аранжираше внезапните дяволи легенди за инатливи хайдутини и красиви невестини. Едините загинали с мъжка чест от ятаган, а другите – скочили заради женската си чест от родопските скали. След всичко това имаме планове за утре, подкрепени от мълчаливото бабино съгласие – отиваме на скалите...

Животът се набразди от планове, скали и пътувания: напред, завой, спирка! Бутам съдбата си като сизифов камък към уж някакви успехи и уж някакъв връх, а оттам някой вече натиска обратно. Не можем да надскочим себе си, защото почти никога от нас не иска! Истината пари като настъпана главня с босо ходило, а от болката бабината къща се смаява, смаява и остава там, някъде назад... За да не се стопи съвсем, решавам да пътувам. Към планината, борове, ливадата и светулките, за да ме стоплят отново с мириса и светлината си. И няма значение, че пътуването ми е занимание за самотници – ще взема със себе си спомените и надеждата, че самотата ще избяга, когато тръгна към детството заедно с една наша тайна – моя и на дядо...

Сигурно светулките са виновни! Те и тайната ме държат буден и жив – наука на животните спурки. А топлината им, не е запокитена някъде във време и амбиции, а е все толкова истинска – като

Въже за из път

ХОВАНЕС САЧЛИЯН*

едно от тях е, че ако застанеш по средата му и се огледаш в реката точно на обяд, ще видиш във водата не собственото си отражение, а... това на дявола!

Още на другия ден след този разказ реших да видя колко черен е този дявол и хукнах към моста. Застанах точно по средата на гърбицата му и се огледах. Отсреща, почти висещ сред огромен наклон на една ливада, чичо Момчил косеше трева. Отгоре, на равното, стоеше баща му – дядо Стоил, и държеше въже. С него бе вързал чичо Момчил, за да може той да стои прав по наклону на хълма и да работи. Между силата, издръжливостта и ината на бащата и сина въжето се бе обтегнало като струна и сякаш пееше...

Отклоних погледа си надолу към водата, а там наистина започна да се откроява силует, който не беше моят! За да виждам по-добре, се наведох над перилата на моста, подхлъзнах се и... вече бях във водата! Не можех да плувам, а реката бе бърза и пълноводна от дъждовете това лято. Течението ме грабна към дъното, от което все по-голям и тъмен се очертаваше чуждият силует! Точно в този миг едно въже цопна във водата до мен и аз инстинктивно стиснах края му. Усетих как се издигам с него над реката, а горе, на моста, дядо, заедно с чичо Момчил ме дърпаха към тях. Другият край на въжето още стоеше завързан за кръста му. В бързината, когато хукнали да ме спасяват, той не бе успял да го развърже...

Случката остана нашата тайна с дядо. Баба и родителите ми не узнаха нищо. В края на ваканцията, когато ме изпращаха пред къщичката, дядо ми подаде сгънато въже – същото, с което ме измъкна от реката:

– Това е за теб, моето момче! Пази го, както то те опази, а тръгнеш ли на път, носи го винаги със себе си!

– Но, дядо, защо ми е, като пътувам? Та нали по пътищата няма вода? – учудих се аз тогава.

– Нека да е с теб, защото не се знае какво те чака по твоя път – я води, я стръмнотии всякакви. Все ще се наложи или да се вържеш, или да издърпаеш някого – знае ли човек? Важното е да го усецаш около кръста си...

Сигурно не само светулките са виновни! Тръгвам на път, докато бабината къща не се е смалила съвсем. Дано я видя отново заедно с моста, ливадата, борове и планината. А там някъде, край пътя, дано срещна децата и внуците на чичо Момчил – едините на равното, а другите – увиснали по склона, вързани с въже като пееща струна. Стъпили здраво на земята, че ако ги няма, тя ще се превърне от добра за живеене в добра за напускане! Пък ако липсва въже, ще им дам моето! Аз го нося винаги!

Сигурно светулките са виновни...

* Разказът на Хованес Сачлиян – специалност „Археология“, II курс, беше отличен с първа награда в литературния конкурс на вестник „Пловдивски университет“.

С участие в доброволчески проект спечелих приятели за цял живот

Иван ДАГОВ – 2. курс, специалност „Културен туризъм“

Един невероятен проект, който ще запомня завинаги! През септември получих покана от Общинската фондация „Пловдив 2019“ за участие в международен доброволчески проект в Нови Сад, Сърбия. Целта на дейностите ме ентусиазира и въпреки краткото време, в което трябваше да подготвим документите за участие и да купим билетите (буквално няколко часа), от Пловдив тръгнахме двама души – аз, Иван Дагов, студент във 2. курс, специалност „Културен туризъм“ във Философско-историческия факултет, и моят спътник в това приключение – Веселин Стоянов, студент в специалността „Изпълнителско изкуство – класика“ в Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство.

Доброволческият лагер под надслов „Да дарим добро за живот“ беше организиран от Environment Engineering Group, Нови Сад, и финансиран от Фондация „Нови Сад за Европейска столица на културата 2021“. В проектните дейности, които продължиха 14 дни, се включиха 15 младежи от България, Германия, Испания, Словакия, Сърбия, Турция, Франция и Япония.

Ръководителите на проекта бяха изключително приятни млади хора, отдадени на каузата. Всички доброволци бяха общителни и дружелюбни и до края на седмицата станахме много близки помежду си. Още през първия ден домакините се постаряха да ни покажат забележителностите в града, разположен на двата бряга на река Дунав в северната част на Сърбия. Тази разходка също допринесе за бързото ни сближаване, тъй като по време на нея водихме постоянно разпалени дискусии и разговори върху различни интересни теми, а смехът беше неотлъчно с нас.

Ръководителите на проекта разпределиха задачите между членовете на екипа. Работата ни се състоеше основно в реновиране, освежаване и реставриране на най-старата част на града, където хората живеят в блокове, строени през 50-те години на миналия век. Целта ни беше обособяване на зелена зона за отдих и култура в междублоковото пространство, където хората могат да четат книги и да си почиват, докато децата им играят в подновената зона.

На ротационен принцип бяха разпределени и задачите

„Frühstück“ или „Breakfast“, последвано от порядъчна доза кафе и сериозно хапване. Около 8 часа отивахме на работното си място, където лидерите поставяха задачите за деня, а ние разпределяхме дейностите помежду си така, че всеки да работи с удоволствие. Някои от нас предпочитаха да боядисват и рисуват, а други се отдаваха на по-тежък физически труд –

бразна благодарение на местни жители доброволци. Те бяха нашите екскурзоводи, които ни разкриваха богатата история на този красив и древен град. С тях разгледахме местни храмове на различни религии, посетихме никога непревземаната крепост на града – Петроварадин, и се разходихме по красивите брегове на река Дунав.

Интересен момент беше

включването ни в местен клуб – кафене за езици. В него са подредени маси за различните езици, към които можеш да се присъединиш и да разговаряш с хора на съответния език. Приятно изживяване беше посещението на Сремски Карловци – историческо селище до Нови Сад. Там разгледахме множество културно-исторически забележителности и обядвахме в красив ресторант на брега на Дунав.

Участници в проекта. Прави, от дясно наляво: първият е Веселин Стоянов, а петият – Иван Дагов

за приготвянето на храната за деня за доброволческия отряд. В общо пет дни от престоя ни аз готвех за групата, съобразявайки се с разнообразните вкусове и изисквания на вегетарианци, вегани и крайни месоядци. Това наистина беше огромно предизвикателство за мен, но от друга страна, работата в кухнята ми помогна да развия способностите си в тази насока, а и да науча някои нови рецепти от различни краища на Европа.

В ежедневните дейности по оформяне на зелената зона за отдих и култура изключително много ни помагаша местни майстори, които бяха много сърцати и забавни. В работата ентусиазирано се включваха и хора от квартала, които постоянно ни носеха домашно приготвени сладки, кекс, сок и приятно ароматно кафе, а вечер – традиционна домашна ракия.

Всеки работен ден започваше с гръмко провикване

бъркане на цимент, пренасяне и редене на плочки, разчистване на боклуци. В процеса на работата имаше много шегички и забавление, а времето до 13 ч. минаваше неусетно. С включването на работния ден се връщаме в хостела, където ни чакаше приготвен обяд от „кухненския екип“. След обяда разполагахме със свободно време за разходки и почивка. Някои от нас предпочитаха да вземат следобедната си дрямка, а други като мен – да опознават града. Друго наше занимание бяха груповите игри, типични за различните държави. В повечето дни всички участвахме в подготовката на вечерята и обсъждахме менюто за следващия ден. След вечеря имахме възможност на чашка да водим интересни и забавни разговори и дискусии на теми, които вълнуваха всеки един от нас.

Културната ни програма беше изключително разноо-

Последният ден беше особено труден за всички. Обещахем си да се виждаме отново, всички се прегръщахме за сбогуване, след което всеки пое към своя дом.

Работата с този екип от интелигентни и прекрасни хора беше невероятно изживяване за мен. Това, че всички живяхме и прекарвахме свободното си време заедно, беше много обогатяващо и ни даде възможност да създадем невероятни приятелства, да опознаем различните култури, от които идвахме.

Накрая бих искал да изразя своята благодарност на гл. ас. д-р Борислава Петкова от катедра „Етнология“ на Философско-историческия факултет и на Ками Клифтън от Общинската фондация „Пловдив 2019“, които ми предоставиха възможността да бъда част от това невероятно приключение!

Театрално представление на неоелинистите получи отличие с швейцарски адрес

На 19.11.2018 г. настоящи и бивши студенти към сектор „Новогръзки език“ и техни преподаватели неоелинисти си дадоха среща в Гръцката библиотека в Нова сграда. Събра ги награждаването на театралната трупа на балканистите от випуск 2015 и 2016 г. Тяхното представление „Одисей – диалози и монолози на завръщането в Итака“ по трагедията „Одисей“ на Никос Казандзакис и известното стихотворение „Итака“ на Константинос Кавафис беше отличено като изключително в категорията „Театрални изкуства за младежи“ на Международния конкурс „Никос Казандзакис“. Специален гост беше Йоргос Стафинакис, основател и председател на Координационния комитет на Международното дружество „Приятелите на Никос Казандзакис“ със седалище в Женева, Швейцария.

Събитието откри Мария Вълкова, магистър от специалността „Балканистика“ и член на трупата. Георги Дикин, докторант в Института за балканистика с център по тракология към БАН и актьор в наградения спектакъл по сценарий на ас. Величка Гроздева, представи биографията и впечатляващата дейност на

Г-н Йоргос Стафинакис връчва персонално грамоти на всеки от участниците в спектакъла

г-н Стафинакис. Гостът поздрави присъстващите и говори за структурата и многобройните инициативи на международното дружество със секции в над 130 страни по света. Сред членовете на българската секция са както преподаватели, така и възпитаници на Пловдивския университет. Мария Гюрова, изиграла ролята на Пенелопа, показа отличните си умения при устния превод от новогръзки език и затвърди увереността у настоящите студенти, че и те могат да постигнат много в обучението си. След това тя представи презентация на тема „Казандзакис и безумците от Крит“, вдъхновена от романа „Капитан Михалис“. Преди г-н Йоргос Стафинакис да връчи дипломите на награде-

ните балканисти, аудиторията видя моменти от снимачния ден на постановката през 2016 г. Видеоето е реализирано на сцената на Учебния театър с операторското майсторство на Стефчо Стоянов, незабравимия приятел на неоелинистите в Пловдивския университет.

Мария ВЪЛКОВА, Георги ДИКИН – магистри от специалността „Балканистика“

Стихотворения на лауреати от конкурса „Добромир Тонев“

Имената на отличените автори в националния конкурс за поезия, носещ името на поета Добромир Тонев, възпитаник на Пловдивския университет, бяха обявени на тържествена церемония в Културен център „Тракарт“. Журито присъди първа награда на Варвара Василева, втора награда – на Христо Мухтанов, трета награда – на Виолета Кунева. Наградата на Филологическия факултет на ПУ получи Деница Ангелова, а наградата на туристическа агенция „Ана Травел“ – Евелина Кованджийска (също възпитаничка на ПУ).

Деница АНГЕЛОВА

Ненаситни

Разкопахме я тази Земя.
Ненаситни за злато. До възлен.
Утре как ще попиет дъжда
във гръбнака ѝ призрачно стъклен.
Огнен залез, издул се от гняв,
хвърля мрежи над люта пустиня.
Вятър спъва се луд и болнав,
сбрал във шепите прах-милостиня.
Прегоря плодородната пръст...
и наместо зарити в могили –
без ограда и паметен кръст
ни затварят в бетонни кутии.
Още ражда се всичко със вик,
но в неистови мъки заглъхва.
А Земята камшик след камшик
като жадна кобила издъхва.
Хлипа тежко. Пулсира едва
под стоманено яка превръзка.
Украсена с хибридни цветя,
все по-рядко и мъчно възкръсва.

Уж човекът (направен от кал)
диамант е шлифован до блясък.
Но и камъкът би осъзнал,
че е само две щипчици пясък.

Евелина КОВАНДЖИЙСКА

Боси

Там, където душата ми свършва, расте тихо малка бреза.
Той заспиваше в корените ѝ буден – лист захвърлен от нежността.
И валяха звезди над очите му сини, спрели дъха на забързан стих,
обосял от бездумие, оголял от думи скитащи в тихия миг
плиснал обич над кожата ми мургава и окосил ласката ми.
А въздишката някак забрави да литне
към онези горящи от ласката устни.
Тя се сви, претърколи и падна като бледа сълзичка.
Докосни я последен, небрежен, задъхан –
да изгрее най-тъжната обич.
Дълго чакала, дълго викала
и посяла ветровете си боси в очите ти.
Безпризорен не скитай и разчорлен в съня
на жената, нахвърляла стихове в уморената ти душа.
Разпилявай сълзите ѝ в огърлици от нежност
и докосвай мънистата преbledнял, безнадежден.
Ще се свие луната, там, където сърцето
уморено се блъскаше във любовния ритъм на песен.
И не бъркай посоките. Там в ниското птиците падат.
Нависоко протягай и ръце, и въздишки.
И събаряй звездите на парченца от обич,
от която да свети вечерта ѝ тревожна.
Говори по кожата с устни. Да покълна и дива, и бяла.
Пресушила и сълзи, и въздишки там на края на мрака.
Съблечи ме от думите и красива, и гола
ще се влея във твоето тяло
да попивам и ласките, и безкрая и някога твоя
ще се плъзна по ръба на душата.
Всяко ръбче със устни да паля,
да вали безнадеждната обич прокълната от хора и бури.
Моля те бъди ми надежда, че ще падаш със здрака над мене.
Ще чертаеш по смуглата кожа уморени и тъжни пътеки.
Днес съм твоя, но утре само Господ ще знае къде съм.